

PLUS-editie

► Bevolking

DSO/Programmamanagement, Strategie en Onderzoek

PSO is het strategisch advies- en onderzoeksbureau van DSO; PSO onderzoekt, verzamelt en ontsluit informatie en adviseert over strategie, innovatie en de programmering van DSO-projecten.

Juli 2020

Den Haag: magneet, roltrap, spons Achtergronden bij bevolkingsontwikkeling

Inleiding

Achter de bevolkingsgroei van Den Haag van de laatste decennia gaat een aantal demografische processen schuil. Inzicht in deze processen is cruciaal voor het opstellen van prognoses. In voorliggende Kenniswijzer-PLUS worden die achterliggende processen en dynamieken beschreven: geboorte, sterfte, binnenlands en buitenlands vestiging en vertrek. En ook het effect daarvan op de samenstelling van de Haagse bevolking en op de spreiding van groepen over de stad. Voor de beschrijving wordt aangehaakt bij de metafoor die het PBL in 2015 heeft geïntroduceerd: *de stad als magneet, roltrap en spons*. Met daarin aandacht voor een aantal - deels zeer specifiek Haagse - doelgroepen.

Waar de standaardedities van kenniswijzers zich richten op hoofdlijnen en attenderen op en verwijzen naar achterliggende rapporten, gaat voorliggende editie veel meer de diepte in. Dit voor een zo goed mogelijk begrip van de Haagse bevolkingsontwikkeling. Om die reden noemen we deze editie een 'Kenniswijzer-PLUS'.

Als disclaimer moet worden meegegeven dat deze kenniswijzer de situatie van pré-Corona weergeeft. Over de mogelijke effecten van deze actuele crisis op de ontwikkeling van de bevolking is en wordt veel gespeculeerd, maar feitelijk is het nog te vroeg voor conclusies. Vooralsnog leidt de Corona-crisis dit jaar naar alle waarschijnlijkheid tot een lagere bevolkingsgroei dan de afgelopen jaren en geprognoseerd. In hoeverre dit ook consequenties heeft voor de Haagse bevolkingsgroei op de middellange en lange termijn en voor Den Haag als magneet, roltrap en spons is onduidelijk. Veel zal afhangen van de duur van de Coronacrisis en de, al dan niet structurele, impact op de economische structuur en werkgelegenheid en de deelname aan hoger onderwijs op mondiale, regionale en lokale schaal.

Inhoudsopgave

1. PBL (2015): De Stad als magneet, roltrap en spons.....	3
2. Demografische processen in Den Haag.....	4
2.1 Den Haag groeit, maar dit is niet altijd zo geweest.....	4
2.2 De groeiparameters in Den Haag 1970-heden en toekomst.....	5
2.3 Natuurlijke aanwas.....	6
2.4 Migratie.....	8
3. Magneet Den Haag.....	12
3.1 Geprivilegieerden.....	12
3.2 Moe-landers.....	13
3.3 Statushouders.....	15
3.4 Studenten.....	18
3.5 Gezinnen.....	19
3.6 Hoge- en middeninkomensgroepen.....	21
4. Roltrap Den Haag.....	24
5. Spons Den Haag.....	26
6. Toekomst.....	28

1. PBL (2015): de Stad als magneet, roltrap en spons

Het PBL heeft in 2015 het rapport “De stad: magneet, roltrap en spons. Bevolkingsontwikkelingen in stad en stadsgewest” gepubliceerd.

Allereerst werkt de grote stad als een *magneet*. Een magneet met een van oudsher sterke *aantrekkingskracht* op jongeren en een *afstotende werking* op jonge gezinnen die naar het ommeland of een groeikern trekken. Naast jongeren vestigen zich ook immigranten en (buitenlandse) kenniswerkers bij voorkeur in de grote(re) steden. Deze aantrekkingskracht van de stad is van alle tijden. Steden zijn immers van oudsher centra van bedrijvigheid, werkgelegenheid, hoger onderwijs, commerciële en culturele voorzieningen en netwerken.

Tegelijk fungeert de stad als een (sociaaleconomische) *roltrap*: jongeren vestigen zich in de stad en stappen hiermee op de roltrap. Met het afronden van hun opleiding en/of het beginnen met werken, stijgen ze op de maatschappelijke ladder en vergroten zo hun sociaal en economisch kapitaal. Ze maken carrière op de stedelijke arbeids- en woningmarkt. Wanneer ze iets ouder en welvarender zijn, een partner en kinderen willen of al hebben, vertrekken ze vaak uit de stad (stappen ze van de roltrap af). Ze verhuizen naar het suburbane woonmilieu van het ommeland.

De woningvoorraad blijkt daarbij als *spons* te werken in het accommoderen van een groeiende (of krimpende) bevolking. Dit komt tot uitdrukking in de gemiddelde woningbezetting. De oorzaken hiervoor zijn divers en werken door in zowel de teller (het aantal inwoners) als de noemer (het beschikbare aantal wooneenheden) van de breuk (de gemiddelde woningbezetting).

In de recente studie Trek van en naar de stad. Veranderingen in verhuispatronen, 1996-2018 (PBL, oktober 2019) constateert het PBL voor de grote Nederlandse steden het volgende:

“De trek van en naar de stad kent een vaste basis en die basis is in de afgelopen 22 jaar onveranderd gebleven: vooral jongeren verhuizen naar de grote steden, terwijl mensen van dertig jaar en ouder de steden vaker verlaten. Wel komen vanaf 2006 de nieuwe stadsbewoners niet langer hoofdzakelijk uit Nederland, maar uit het buitenland. Daarnaast is de samenstelling van de groep die de stad verlaat meer divers geworden: de dertigers vormen nog altijd de grootste groep, maar sinds 2006 stijgt ook het aandeel vertrekkende grotestadsbewoners onder de dertig jaar. Dit kan samenhangen met de gestegen immigratie van jongeren die naar Nederland komen om te gaan studeren: mogelijk verlaat een groot deel van de buitenlandse studenten het land weer zodra zij hun opleiding hebben afgerond. In alle jaren vestigen meer mensen zich in de grote steden dan dat er vertrekken. Laten we echter de verhuizingen van en naar het buitenland buiten beschouwing, dan is in 2018 de trek uit de stad groter dan de trek naar de stad. [...] deze verandering [lijkt] op een terugkeer naar een van oudsher bekende verhuistrend in Nederland: tussen 1996 en 2005 vertrokken ook al meer personen uit de stad naar de rest van Nederland dan omgekeerd. Tijdens de kredietcrisisperiode (2008-2013) stelden dertigers uit de grote steden hun verhuizing uit. Hierdoor nam het vertrek uit de stad tijdelijk af, maar inmiddels is dat weer op gang gekomen.”

Hiermee bevestigt het PBL de eerdere constatering uit 2015 dat magneet, roltrap en spons geen constanten zijn maar door de tijd heen veranderen onder invloed van economie, buitenlandse migratie en culturele opvattingen. Maar ook door zaken als studiefinanciering, woonvoorkeuren en beschikbaarheid en bereikbaarheid van (concurrerende) woonalternatieven. Bevolkingsgroei van de grote steden is volgens het PBL dan ook geen vanzelfsprekendheid. “Hoewel we het ons op dit moment [2015] niet kunnen voorstellen – net zoals we het ons in de jaren zeventig en tachtig niet konden voorstellen dat de steden zo populair zouden worden –, is een voortgaande groei van de centrale steden op de langere termijn toch vooral onzeker.” En “Een economische transformatie in

andere delen van het land, het afnemen van de buitenlandse immigratie gecombineerd met een versterkte uitstroom uit de stad, oplopende huur- en woningprijzen die werkende jongeren met een klein inkomen de stad uitdrukken, een in omvang afnemende groep jongeren, de uitstroom van de babyboomgeneratie die zich over een jaar of twintig snel zal voltrekken: dit alles maakt een bevolkingsscenario van stabilisatie of zelfs lichte krimp in de centrale steden geenszins onwaarschijnlijk. Vanuit het nu [2015] geredeneerd kunnen de centrale steden weer te maken krijgen met een oplopende uitstroom van jonge gezinnen [...] die hun verhuiscens de afgelopen jaren hebben uitgesteld en deze de komende jaren, als de (krediet)crisis voorbij is en ze een stabielere en betere financiële positie krijgen, versneld gaan inhalen [...] op zoek naar een relatief goedkope en ruime woning (meer ‘meters’ voor minder geld)” in de groeikernen.

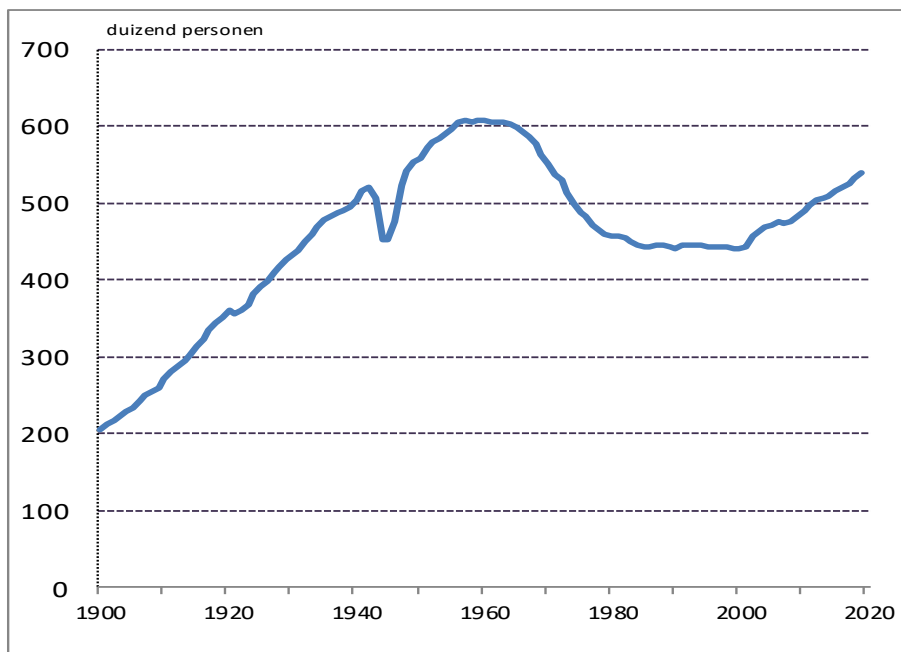
Tot zover het PBL. Hierna wordt dieper ingegaan op de demografische ontwikkelingen in Den Haag.

2. Demografische processen in Den Haag

2.1 Den Haag groeit, maar dat is niet altijd zo geweest

Den Haag kent een historie van groei, krimp, stabilisatie en recent weer forse groei. Hierdoor is de grens van 500.000 inwoners inmiddels vijf keer gepasseerd: omhoog in 1939, 1946 en 2011, omlaag in 1943 en 1973 (figuur 1). Tussen 1800 en 1960 groeide Den Haag van 40.000 inwoners, via 200.000 inwoners rond 1900, naar een piek van bijna 608.000 inwoners in 1958: een groei die slechts werd onderbroken door een terugval in de Tweede Wereldoorlog.

Figuur 1. Bevolkingsgroei Den Haag historisch

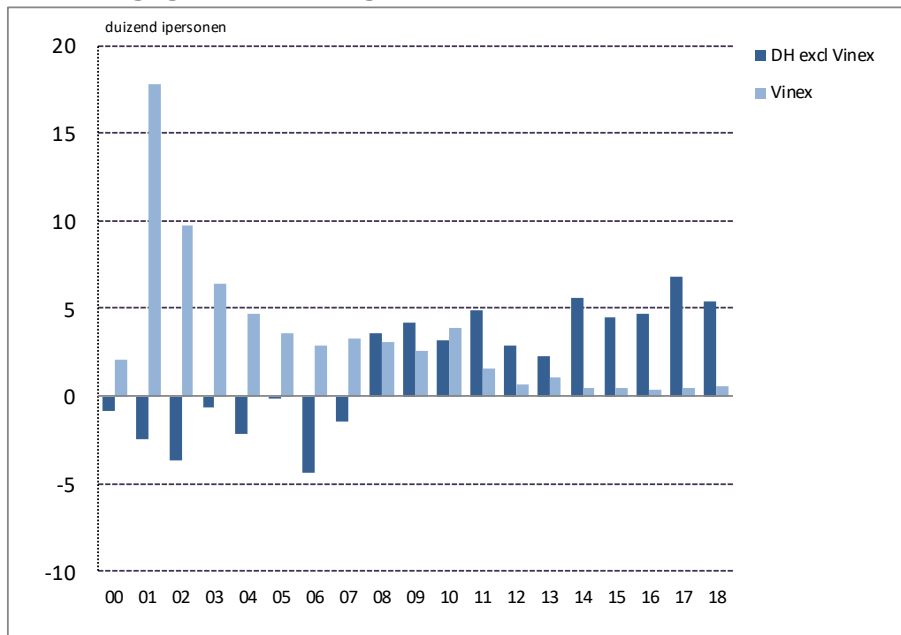
Bron: Gemeente Den Haag, Den Haag in Cijfers, bewerking DSO/PSO

De wederopbouw wijken van Den Haag-Zuidwest om de algehele woningtekorten van na WOII in te lopen, werden gebouwd als gezinswijken. Toestroom naar de stad en hoge geboortecijfers (babyboom) leidden tot de piek in 1958. Door ruimtegebrek binnen de Haagse gemeentegrens en de – door de welvaartsgroei mogelijk gemaakte en door de groeikern Zoetermeer gestuurde – suburbanisatie daalde het aantal inwoners in Den Haag vanaf het einde van de jaren zestig eerst snel en vanaf medio jaren tachtig langzamer tot bijna 440.000 inwoners aan het eind van de jaren

negentig, een krimp van 27 procent. Deze krimp was bovenal selectief: Den Haag had te maken met een verarming van de bevolking en – daardoor - een verschraving van het voorzieningenniveau; de omliggende regio groeide in welvaart.

De stadsvernieuwing, de herstructurering van de naoorlogse wijken, en met name de ontwikkeling van de Haagse Vinex-uitleggebieden Wateringse Veld en Leidschenveen-Ypenburg en het binnenstedelijk bouwen en transformatie van kantoren tot woningen hebben tot een kentering geleid. De vijfhonderdduizendste inwoner van Den Haag werd op 23 augustus 2011 in de stad verwelkomd, en op 1 januari 2020 stond de teller op 546.335 Hagenaars.

Figuur 2. Bevolkingsgroei Den Haag recent

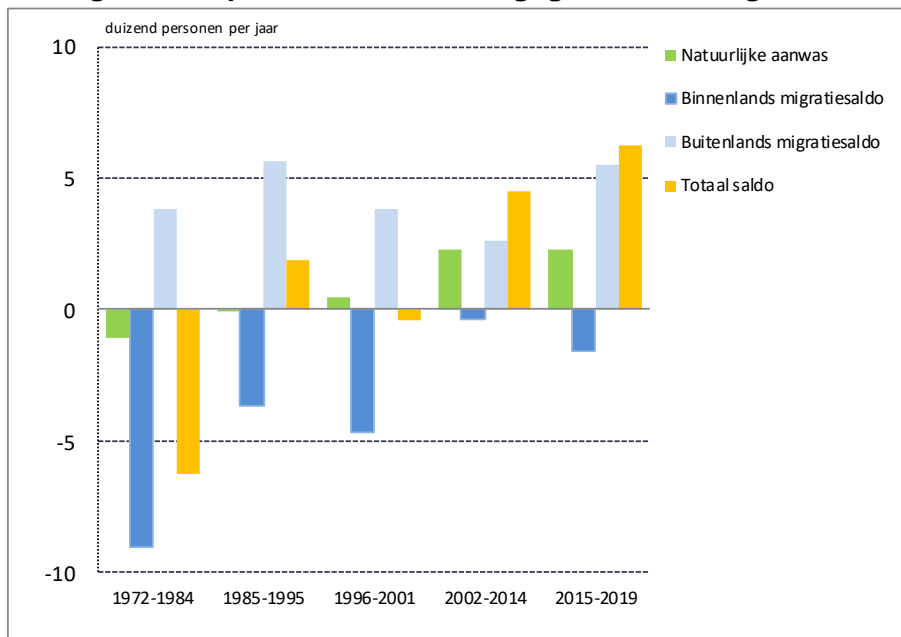

Bron: Gemeente Den Haag, Den Haag in Cijfers, bewerking DSO/PSO

2.2 De groeiparameters in Den Haag 1970-heden en toekomst

Achter de krimp, stabilisatie en groei gaan verschillende, deels samenhangende demografische processen schuil: natuurlijke aanwas (het verschil tussen geboorte en sterfte) en vestiging en vertrek (onderscheiden naar binnenlandse en buitenlandse migratie).

Figuur 3. Demografische parameters bevolkingsgroei Den Haag

Bron: ABF, Gemeente Den Haag, Den Haag in cijfers, bewerking DSO/PSO

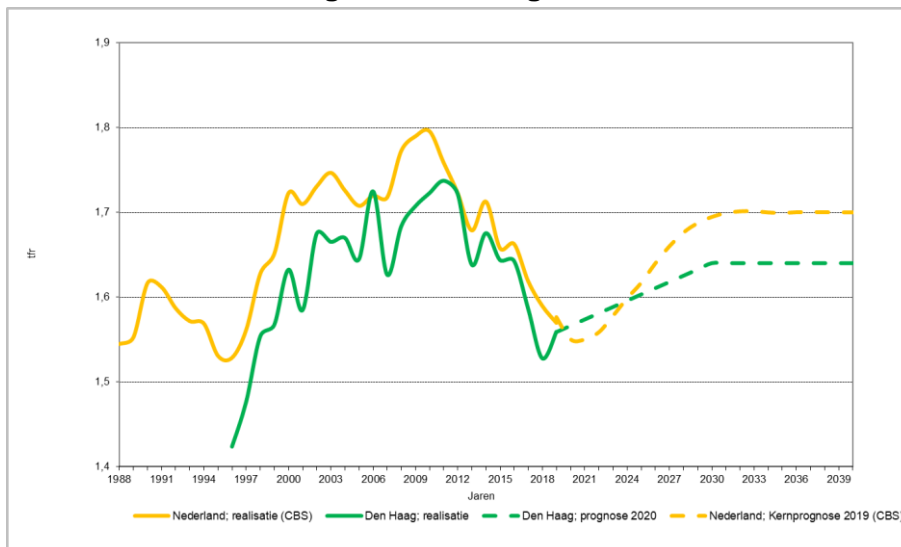
2.3 Natuurlijke aanwas

De natuurlijke aanwas is in de periode 1972-1984 en 1985-1995 omgeslagen van negatief naar positief vanaf 1996. In de periode vanaf 2015 is de natuurlijke groei licht gedaald als gevolg dalende geboortecijfers en een lichte stijging van de sterftecijfers in Den Haag. In de toekomst blijft het aantal geboorten naar verwachting groter dan het aantal overlijdens. Dit omdat Den Haag een jonge bevolking heeft en deze naar verwachting ook zal blijven behouden.

Geboorte

De daling van de geboortecijfers is een fenomeen dat zowel in Nederland als in Den Haag valt te zien: per vrouw worden er minder kinderen geboren. De daling van het vruchtbaarheidscijfer leek samen te hangen met de economische crisis, maar vanaf 2015 herstelt de economische conjunctuur zich terwijl het vruchtbaarheidscijfer blijft dalen. Desondanks is de verwachting van het CBS dat op termijn het vruchtbaarheidscijfer weer gaat oplopen. Voor Nederland naar 1,70 kind per vrouw en voor Den Haag naar 1,64; wat overeenkomt met het lange termijn vruchtbaarheidscijfer in Den Haag van voor de Vinex periode.

Figuur 4. Ontwikkeling vruchtbaarheidscijfer Den Haag en Nederland, realisatie en toekomstige ontwikkeling

Bron: Den Haag in Cijfers, CBS Kernprognose 2019, bevolkingsprognose Den Haag 2020

Op basis hiervan stijgt het jaarlijks aantal geboorten in Den Haag volgens de actuele lange termijnprognose¹ van 6.455 in 2019 naar 7.500 in 2040.

Sterfte

Zowel landelijk als in Den Haag zijn de sterftekansen de afgelopen jaren gedaald. De verwachting is dat deze ook in de toekomst blijven dalen. We worden gemiddeld ouder. Het CBS verwacht bij de Kernprognose 2019 dat de levensverwachting van mannen stijgt naar 86 jaar en voor vrouwen naar 90 jaar in 2060. Ondanks dat de sterftekansen dalen zal in de toekomst het aantal overleden personen stijgen in zowel Nederland als in Den Haag omdat er door de vergrijzing nu eenmaal meer ouderen zijn. Wel blijft Den Haag in de toekomst een laag sterftecijfer houden in vergelijking met Nederland. Dit omdat Den Haag een relatief jonge bevolking heeft en houdt. In Den Haag stijgt volgens de lange termijn prognose 2020 (ARvdS²) het aantal sterfgevallen van 4.149 in 2019 naar 5.800 in 2040.

¹ Haagse bevolkingsprognose 2020.

² ARvdS = Haagse prognose op basis van Agenda Ruimte voor de Stad

Figuur 5. Sterftecijfers per 1.000 inwoners Den Haag en Nederland, realisatie en toekomstige ontwikkeling

Bron: Den Haag in Cijfers, CBS Kernprognose 2019, bevolkingsprognose Den Haag 2020

2.4 Migratie

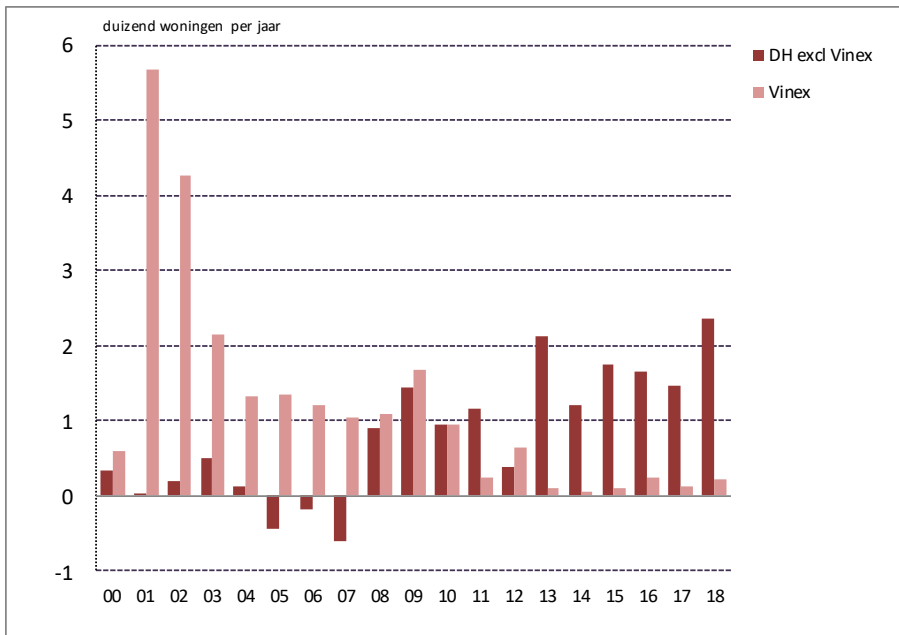
Binnenlandse migratie

Het binnenlands migratiepatroon kent een grillig verloop. In de jaren zeventig en aan het begin van de jaren tachtig was er sprake van een groot negatief binnenlands migratiesaldo, met 1972 en 1973 als piek: jaren waarin jaarlijks meer dan 15.000 Hagenaars de stad uit trokken. Daarna nam het negatieve saldo gestaag af (figuur 3).

In de periode 2002-2014 had Den Haag als gevolg van het Vinex-woningbouwprogramma, slechts een licht negatief binnenlands migratiesaldo. In deze periode is het suburbane woonmilieu van de Vinex met veel grondgebonden woningen in staat om de sociale stijgers op de roltrap te binden aan de stad Den Haag (figuur 3). Veel (startende) gezinnen zijn daardoor verhuisd binnen Den Haag. In de periode na 2015 loopt het negatief binnenlands migratiesaldo weer op. Vanaf deze tijd groeit de Haagse woningvoorraad voornamelijk nog met binnenstedelijke appartementen (figuur 6). Een deel van de sociale stijgers op de roltrap van Den Haag verlaat de stad (alsnog) en vindt als jong gezin het gewenste woonmilieu in de regio in bijvoorbeeld Rijswijk Buiten.

Figuur 6. Groei woningvoorraad Den Haag

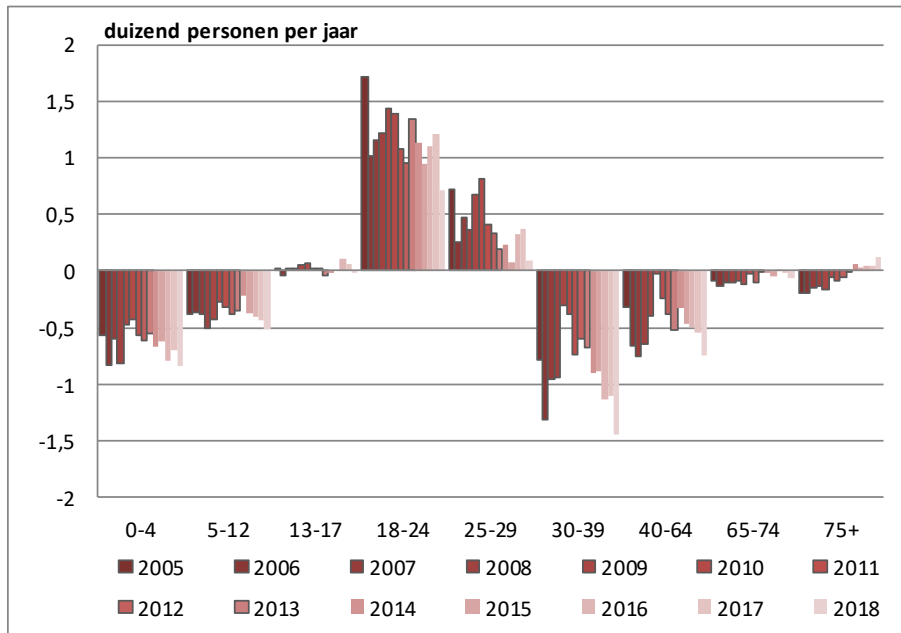

Bron: Gemeente Den Haag, Den Haag in cijfers, bewerking DSO/PSO

Onder het migratiesaldo liggen aanzienlijke verhuisstromen Den Haag in en uit. Tot aan de (krediet)crisis in de periode 2008-2010 lieten zowel vestiging als vertrek een daling zien. Vanaf 2011 stijgt zowel het aantal vestigers uit het binnenland in Den Haag als het aantal vertrekkers uit Den Haag naar een andere gemeente in Nederland. In 2011 vertrokken bijna 18.000 Hagenaars naar een gemeente elders in Nederland, terwijl dit in 2019 is opgelopen naar bijna 24.000 personen. Het aantal vestigers uit het binnenland nam in deze periode weliswaar ook toe (van ruim 17.000 naar bijna 20.000), maar minder hard. Per saldo verlaten meer mensen Den Haag dan dat er zich vanuit het binnenland vestigen. Vanaf 2014, met het begin van het herstel op de woningmarkt, loopt het negatief binnenlands saldo op tot -3600 in 2019.

Voor de binnenlandse migratie geldt door de jaren heen dat er in alle leeftijdscategorieën per saldo meer personen uit Den Haag vertrekken dan er binnenkomen, behalve in de categorie jongeren in de leeftijd tussen 18 en 29 jaar. Daarvan vestigen zich er meer in Den Haag dan er vertrekken.

Figuur 7. Binnenlands migratiesaldo in Den Haag naar leeftijd, 2005-2018

Bron: Gemeente Den Haag BRP mutatiebestanden 2005-2018, bewerking DSO/PSO

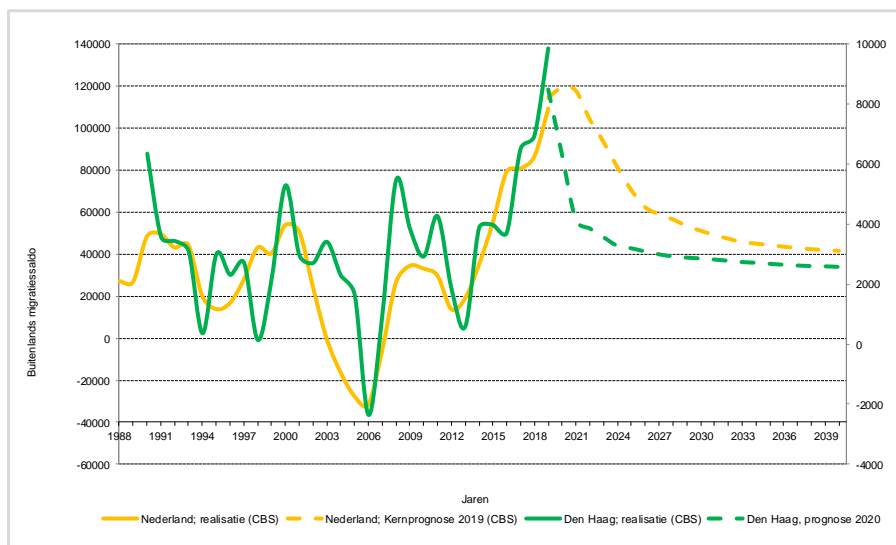
Ook ten tijde van de economische crisis bleef het positieve migratiesaldo van jongeren groot terwijl bij de overige leeftijdsgroepen minder vertrekkers waren. Na de crisis loopt het vertrek bij met name de leeftijdsgroep 30-39 jarigen (weer) op. Dit zijn voor een belangrijk deel de jonge gezinnen die hoger op de roltrap zijn beland en Den Haag verlaten om zich veelal in suburbane woonmilieus in de regio te vestigen. Dit beeld wordt bevestigd door het oplopend vertrek van jonge kinderen (0-4 jarigen).

Buitenlandse migratie

Het buitenlandse migratiesaldo, het verschil tussen immigratie en emigratie, is de afgelopen decennia steeds positief geweest, al daalt het jaarlijks gemiddelde vanaf 1996 tot en met 2014. Vanaf 2015 loopt het buitenlands migratiesaldo sterk op tot bijna 9.900 in 2019. Dit positieve saldo heeft tot 1985 de krimp gedempt en in de periode 1985-2002 het binnenlandse vertrekoverschot gecompenseerd. In de periode 2002-2014 is de helft van de Haagse bevolkingsgroei – jaarlijks gemiddeld ruim 4.400 inwoners – afkomstig van migratie (binnenlands en buitenlands) (figuur 3). De andere helft van de bevolkingsgroei is in deze periode te danken aan de natuurlijke aanwas, het geboorteoverschot. In de periode vanaf 2015 is het belang van migratie voor de groei sterker geworden. Ruim 60% van de Haagse bevolkingsgroei is afkomstig van migratie, waarbij het binnenlands migratiesaldo licht negatief is en het buitenlands saldo sterker positief is geworden.

Het buitenlands migratiesaldo vertoont in zowel Nederland als in Den Haag van jaar tot jaar een weinig constant beeld (figuur 8). Vestiging vanuit en vertrek naar het buitenland (in 2018 ruim 20.000 resp. ruim 13.000 personen) wordt sterk beïnvloed door (inter)nationale economie, politieke omstandigheden en landelijk en Europees migratiebeleid. Daarmee is de toekomstige buitenlandse migratie moeilijk te voorspellen en is de uitkomst voor Den Haag onzeker. Wel is het migratiesaldo in Den Haag (min of meer) een afspiegeling van de landelijke ontwikkeling en blijkt een relatief constant percentage van het landelijke migratiesaldo in Den Haag neer te slaan.

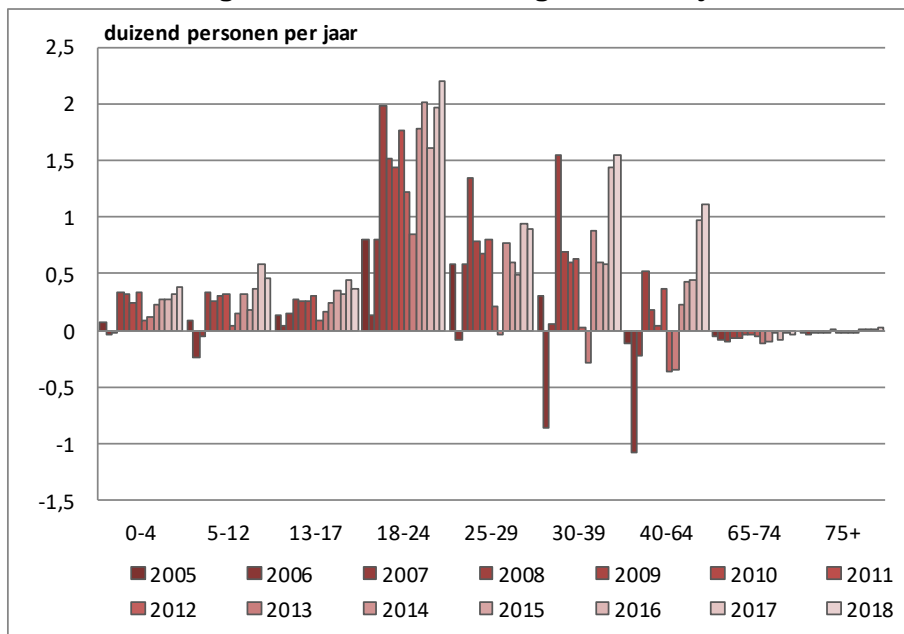
Figuur 8. Buitenlands migratiesaldo Den Haag (rechter y-as) en Nederland (linker y-as), realisatie en toekomstige ontwikkeling

Bron: Den Haag in Cijfers, CBS Kernprognose 2019, bevolkingsprognose Den Haag 2020

In Den Haag is door de tijd heen het vestigingssaldo vanuit het buitenland voor nagenoeg alle leeftijdsgroepen positief. Het saldo is sterk positief voor de 18-24 jarigen, de jongvolwassenen, en in iets mindere mate voor de groep tussen de 25 en 39 jaar. De laatste jaren loopt het saldo in deze leeftijdsgroepen en bij de 40-60 jarigen sterk op.

Figuur 9. Buitenlands migratiesaldo in Den Haag naar leeftijd, 2005-2018

Bron: Gemeente Den Haag BRP mutatiebestanden 2005-2018, bewerking DSO/PSO

3. Magneet Den Haag

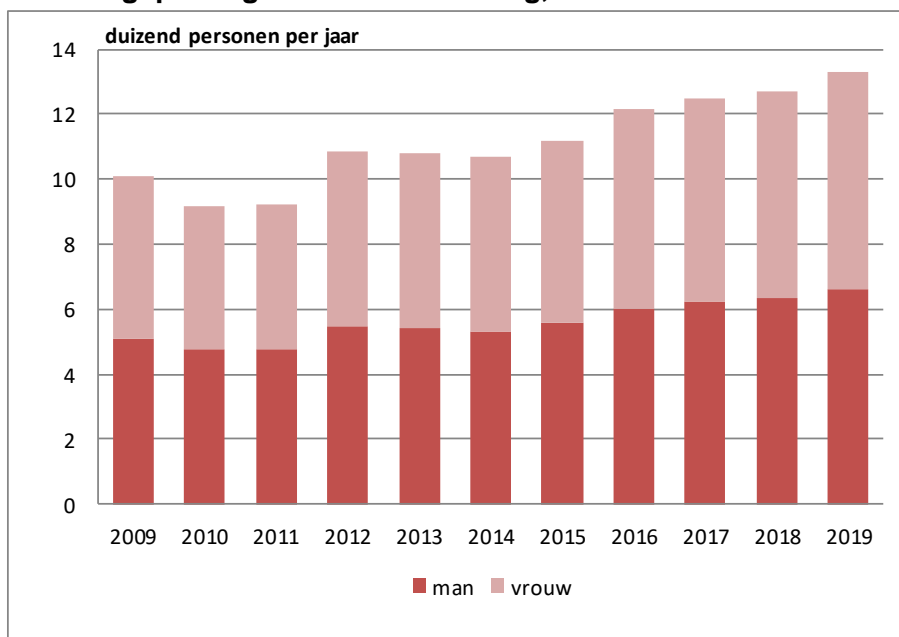
De stad Den Haag trekt verschillende groepen migranten aan. Een bijna exclusieve groep voor Den Haag zijn de zogenaamde geprivilegieerden.

Ten tweede is er de groep zogenaamde 'MOE-landers', migranten uit Midden- en Oost-Europa. Zij zijn vooral recentelijk (vanaf 2008) van grote betekenis in de migratiestromen naar de stad. Ten derde heeft Den Haag, net als de rest van Nederland, een instroom van statushouders. Tot slot trekt Den Haag steeds meer studenten aan, waarvan ook een toenemend deel uit het buitenland afkomstig is. Daarnaast blijkt Den Haag ook steeds meer gezinnen en huishoudens met een midden- en hoger inkomen vast te houden.

3.1 Geprivilegieerden

Deze groep migranten is een speciale groep die van bijzondere betekenis is voor de stad Den Haag. Deze groep migranten is werkzaam bij ambassades, consulaten, VN-organisaties en Europese organisaties³. Heel Nederland heeft in 2019 circa 20.000 personen die bij het ministerie van Buitenlandse Zaken staan ingeschreven als 'geprivilegieerde'. Daarvan zijn er ruim 13.000 woonachtig in Den Haag (67%). In 2009 waren dit ruim 10.000 personen (figuur 10).

Figuur 10. Aantal geprivilegieerden in Den Haag, 2009-2019

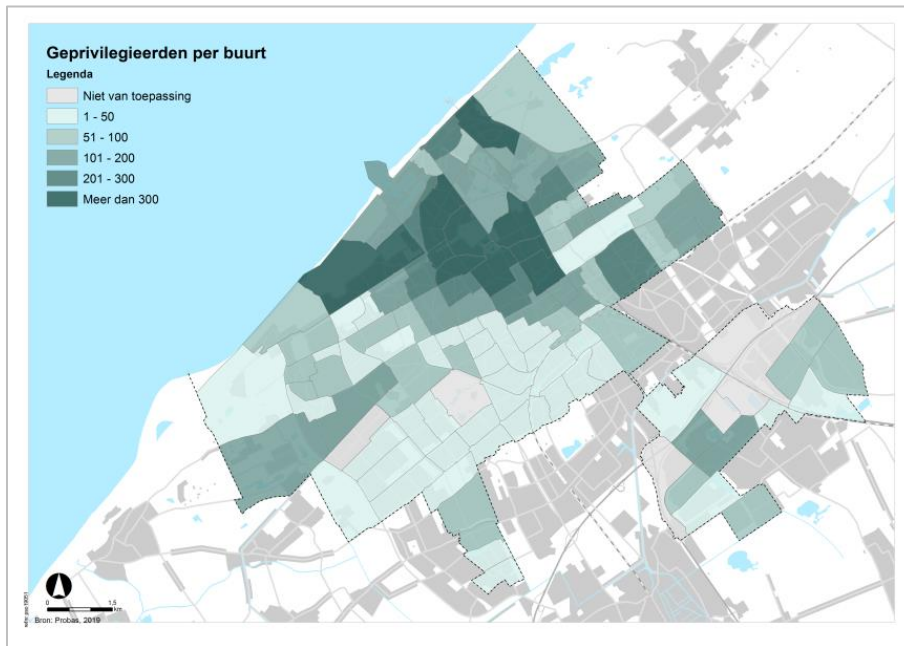
Bron: PROBAS, 2009-2019

Van de 13.000 geprivilegieerden die in Den Haag wonen zijn ruim 7.000 personen werkzaam (de anderen zijn gezinsleden); 40% bij een intergouvernementele of VN-organisatie, 38% bij een Europese organisatie en 22% bij een ambassade of consulaat.

Binnen Den Haag is er sprake van een zekere concentratie van geprivilegieerden in de 'internationale zone' (37% van de Haagse geprivilegieerden) en in wijken met een hogere sociaaleconomische status. Toch wonen geprivilegieerden ook in Haagse wijken met een lagere sociaaleconomische status. Een en ander nuanceert het beeld dat het uitsluitend om personen met hoge inkomens gaat.

³ Omdat zij niet verplicht zijn om zich in te schrijven in de Basisregistratie Personen (BRP) onttrekken zij zich (deels) aan de standaard bevolkingsstatistieken van het CBS en de gemeente Den Haag. Hun werkgevers hebben echter wél de plicht deze uit het buitenland afkomstige werknemers, familieleden en personeel in diplomatieke dienst aan en af te melden bij het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Het percentage geprivilegieerde personen dat tevens staat ingeschreven in het BRP van de gemeente Den Haag bedraagt 47%. Dit betekent dat Den Haag anno 2019 7.100 inwoners meer heeft dan blijkt uit de officiële registraties van zowel de gemeente maar ook van landelijke bronnen zoals het CBS.

Figuur 11. Aantal geprivilegieerden per buurt, 2019

Bron: PROBAS, 2009-2019

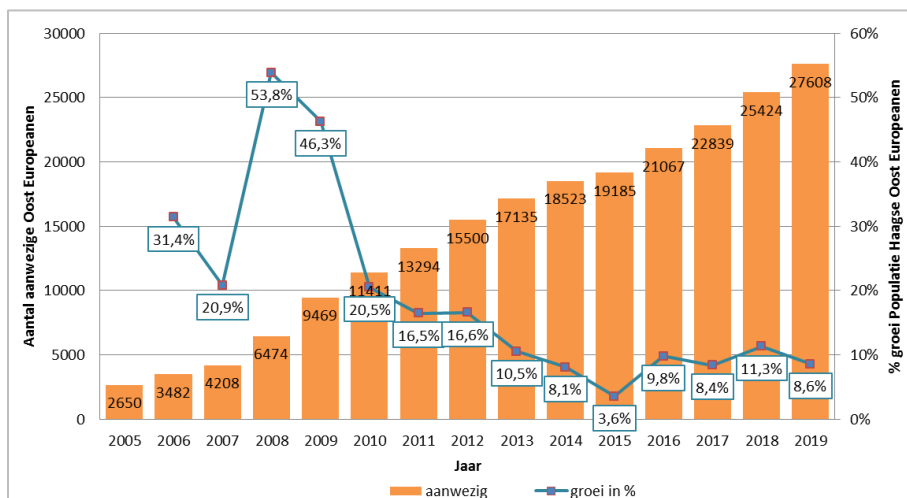
3.2 MOE-landers

Wat betreft de immigratie vanuit het buitenland naar Den Haag is de instroom van migranten uit de Midden- en Oost-Europese landen (MOE-landen) een opvallend verschijnsel. Vanaf 2008, gestimuleerd vanuit de mogelijkheid om vrij te werken binnen de EU, is de migratie vanuit diverse Oost-Europese landen⁴ sterk toegenomen (EU). In 2005 telde Den Haag op basis van nationaliteiten⁵ 2.650 inwoners afkomstig uit één van de Oost-Europese landen. Deze groep is gegroeid tot 27.608 per 1 januari 2019 (figuur 12). Dit is 4,8% van de Haagse bevolking.

⁴ Personen met een nationaliteit van een van de volgende landen worden meegenomen in de definitie van Oost-Europeaan: Bulgarije, Estland, Hongarije, Letland, Litouwen, Polen, Roemenië, Slovenië, Slowakije, Kroatië en Tsjechië. Sinds 2014 wordt de 2^e of volgende nationaliteit niet meer opgenomen in de bevolkingsregistratie. Oost-Europeanen die naast een Nederlandse nationaliteit ook een 2e nationaliteit hebben, staan vanaf 2015 geregistreerd als Nederlander

⁵ Sinds 2014 wordt de 2e of volgende nationaliteit niet meer opgenomen in de bevolkingsregistratie. Oost-Europeanen die naast een Nederlandse nationaliteit ook een 2 nationaliteit hebben staan vanaf 2015 geregistreerd als Nederlander.

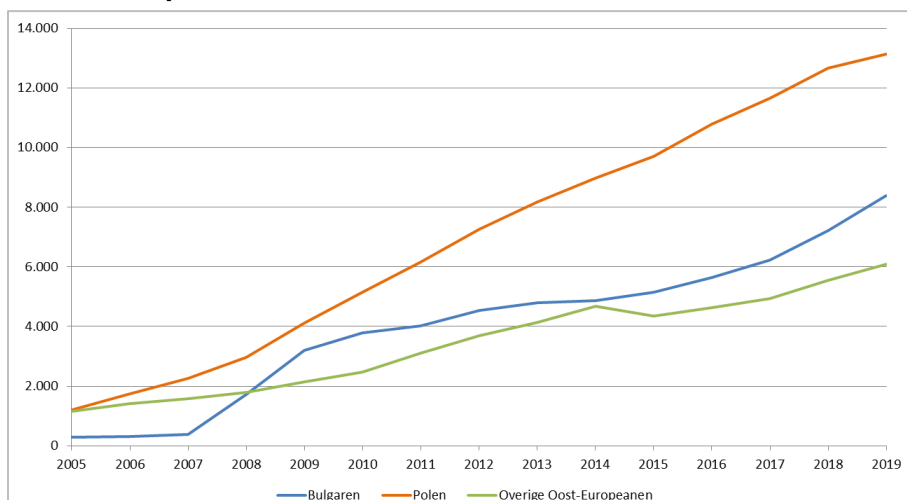
Figuur 12. Groei Oost-Europeanen in Den Haag

Bron: Den Haag/DPZ/bewerking DSO/PSO

De meeste Oost-Europese Hagenaars zijn afkomstig uit Polen, op 1-1-2019 is dit aandeel 48%. Daarnaast vormen de Bulgaren ook een grote groep binnen Den Haag. Tot en met 2007 is het aandeel Bulgaarse Hagenaars nog relatief klein (tussen de 8% en 10%). Vanaf 2008 neemt het aandeel Bulgaren toe tot 30% op 1-1-2019. Dit houdt verband met de toetreding van Bulgarije tot de EU en daarmee met de mogelijkheid om elders in Europa te gaan werken.

Figuur 13. Oost-Europeanen naar nationaliteit

Bron: Den Haag/DPZ/bewerking DSO/PSO

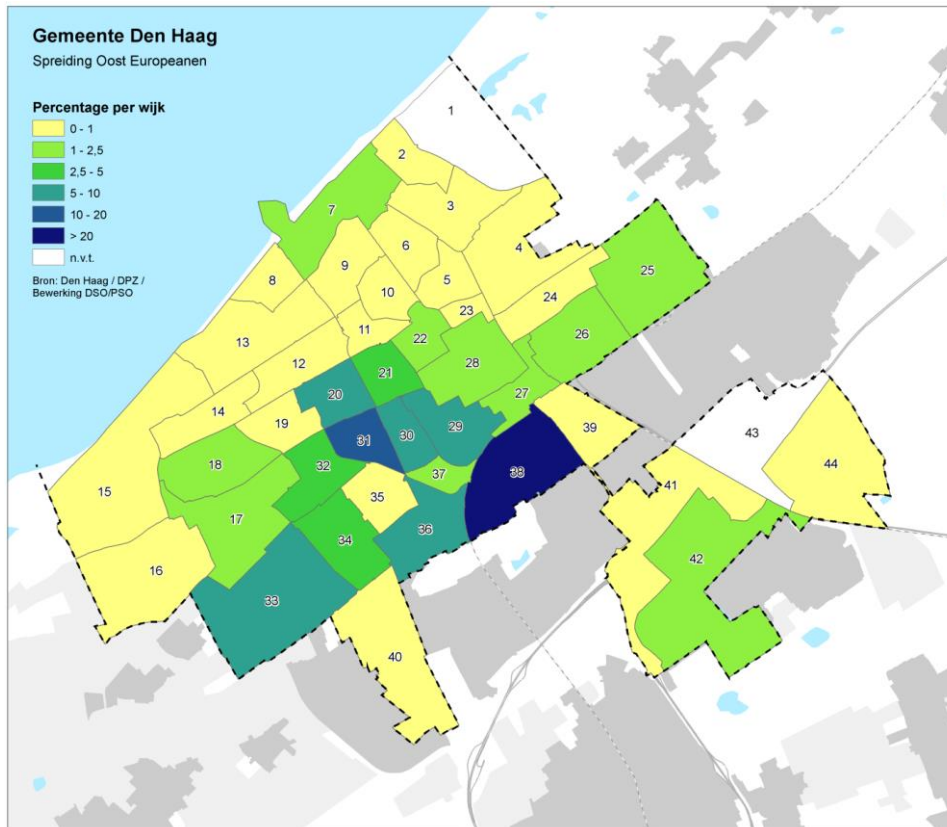
Het aandeel Oost-Europese vrouwelijke Hagenaars ligt vanaf 2006 hoger dan het aandeel mannelijke Oost-Europese Hagenaars. Wel valt te constateren dat dit verschil in de loop van de tijd kleiner is geworden, het aandeel mannen is gestegen van 38% in 2015 naar ruim 49% in 2019.

De groep 30 tot 44-jarigen is tussen 2005 tot 2019 het grootst, gemiddeld valt 37% van de Oost-Europese Hagenaars in deze leeftijdsklasse. Daarnaast is de groep 19-29 jaar ook relatief groot. Het aandeel Oost-Europeanen dat in Den Haag is komen wonen dat ouder is dan 67 jaar is beperkt en neemt gestaag af. De samenstelling van de Oost-Europese Hagenaars verschilt qua leeftijd en geslacht met die van de overige Haagse bevolking. Gemiddeld genomen zijn de Oost-Europese

Hagenaars 29,7 jaar, dat is bijna 10 jaar jonger dan de overige Hagenaars. De Poolse Hagenaars zijn gemiddeld genomen het jongst, namelijk een leeftijd van 28,9.

In bijna elke wijk in Den Haag zijn Oost-Europeanen gevestigd (42 van de 44). Een aantal wijken springt eruit. Figuur 14 laat zien waar het grootste aandeel Oost-Europeanen woont. In Laakkwartier/Spoorwijk en Rustenburg/Oostbroek wonen de meeste Oost-Europeanen. De Oost-Europese Hagenaars wonen voornamelijk in portiekwoningen, meestal in de particuliere huursector. Bij langer verblijf neemt echter het aandeel in een sociale huurwoning en ook het aandeel in een koopwoning toe.

Figuur 14. Spreiding Oost-Europeanen over Den Haag

Bron: Den Haag/DPZ/bewerking DSO/PSO

3.3 Statushouders

Recentelijk heeft Den Haag, net zoals de meeste steden, te maken met instroom van statushouders. Dit zijn uitgeprocedeerde asielzoekers die een verblijfsstatus hebben gekregen en doorstromen naar de reguliere woningmarkt.

Het aantal statushouders⁶ in Den Haag is toegenomen van 2.676 in 2016 tot 4.688 statushouders in 2020⁷. Het aantal statushouders nam vooral sterk toe in de jaren 2016 en 2017, met groeicijfer van 32,7% en 20,4%. In 2019 is het aantal statushouders met een groeipercentage van 2,9% slechts licht gestegen (figuur 15). In totaal bedraagt het aandeel statushouders 0,9% van de Haagse bevolking. Van

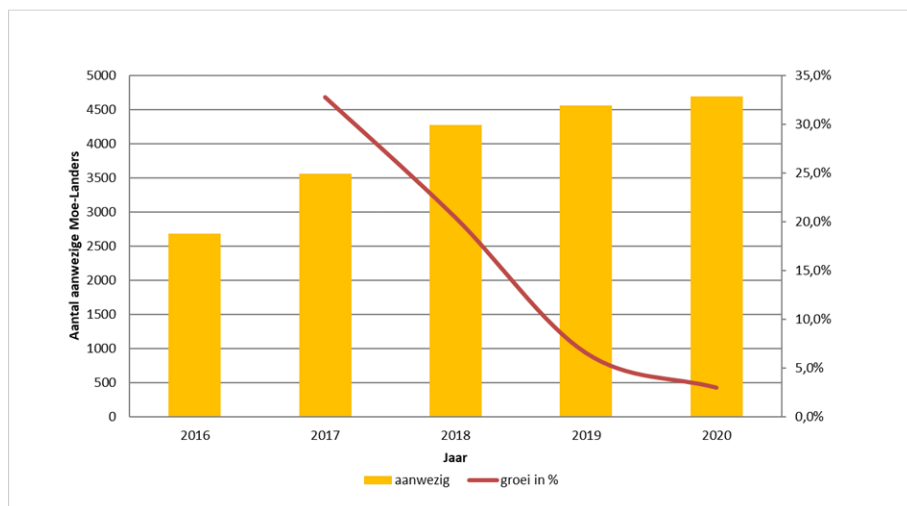
⁶ Op basis van verblijfstitel 26 (Vw 2000 art. 8, onder c, vergunning asiel bepaalde tijd, arbeid vrij) en 27 (Vw 2000 art. 8, sub d, verg. asiel onbep. tijd of langdurig ingez., arbeid vrij)

⁷ Voorlopig cijfer

de Haagse statushouders in 2019 heeft 15% zich in 2018, 23% in 2017, 27% in 2016, 19% in 2015 en de rest (16%) heeft zich voor 2015 in Den Haag gevestigd.

De statushouders die zich vanaf 2016 in Den Haag hebben gevestigd hebben nagenoeg allemaal een verblijfsduur voor bepaalde tijd (95%). Statushouders die al langer (voor 2015) in Den Haag wonen hebben vaak een verblijfsduur voor onbepaalde tijd (69%).

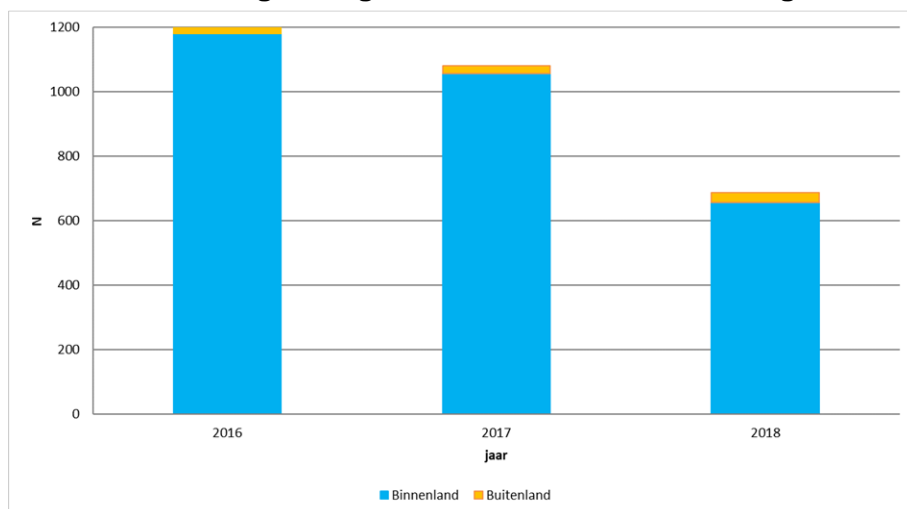
Figuur 15. Groei statushouders in Den Haag

Bron: BRP 2016-2020, bewerking DSO/PSO

De statushouders die zich in Den Haag vestigen zijn voor het grootste deel (94%) afkomstig uit een andere Nederlandse gemeente, waardoor de vestiging als binnenlandse migratie wordt aangemerkt (figuur 16). Dit is logisch omdat deze mensen al tijdens de asielprocedure ingeschreven worden in het BRP. Na het verkrijgen van een verblijfsvergunning verhuizen deze mensen binnenlands vanuit een asielzoekerscentrum naar Den Haag. In totaal zijn in de periode 2016-2018 3.091 statushouders gevestigd in Den Haag. Het aantal vertrokken statushouders bedraagt in dezelfde periode 479. Het merendeel van de vertrekkers verhuist naar een ander locatie in Nederland (69%), waarvan een deel verhuist naar de regio Haaglanden (33%), een klein deel naar de G3 (13%) en de rest vertrekt naar een andere gemeente in Nederland (54%).

Figuur 16. Herkomst nieuw gevestigde statushouders in Den Haag

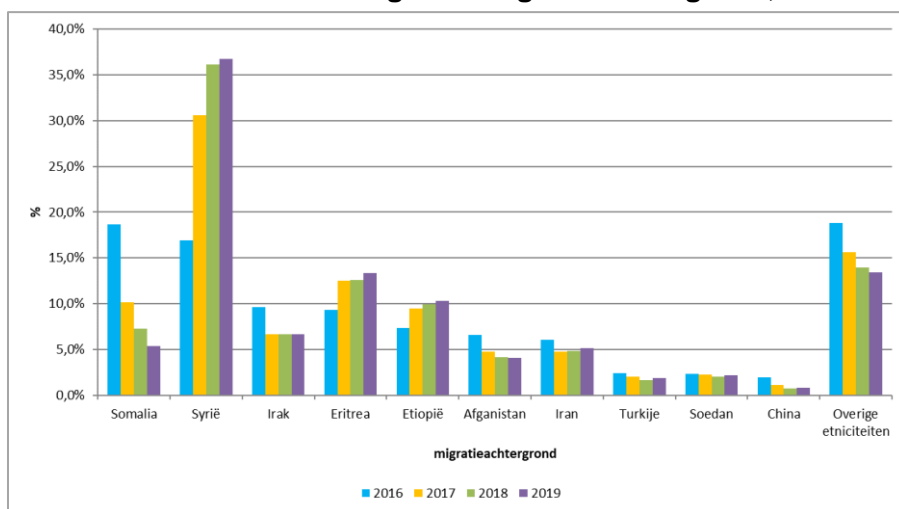

Bron: BRP 2016-2019, bewerking DSO/PSO

Van jaar tot jaar varieert de migratieachtergrond van de statushouders. De statushouders die op 1 januari 2019 in Den Haag wonen bestaan voor wat betreft hun migratieachtergrond⁸ naar aflopende omvang van de groep uit Syriërs (37%), Eritreeërs (13%), Ethiopiërs (10%), Irakezen (7%), Somaliërs (5%), Afghanen (5%) en Iraniërs (5%). Een klein deel heeft een andere migratieachtergrond (figuur 4). De statushouders die zich in 2018 in Den Haag hebben gevestigd bestaan voor het grootste deel uit Syriërs (34%), Eritreeërs (12%), Iraniërs (8%), Ethiopiërs (8%), Irakezen (7%) en Afghanen (5%). Het merendeel van de Haagse statushouders zijn mannen (62%). Dit geldt ook voor de instroom van de nieuwkomers in 2018. Hiervan is 59% man en 41% vrouw. De gemiddelde leeftijd van de Haagse statushouders is met 29,6 jaar jong vergeleken met de gemiddelde leeftijd van 38,7 jaar van de Haagse bevolking. De gemiddelde leeftijd van de statushouders die zich in 2018 in Den Haag hebben gevestigd is met 27,5 jaar nog jonger, waarbij de Eritreeërs met een gemiddelde leeftijd van 25,4 jaar de jongste groep vormt.

Figuur 17. Statushouders in Den Haag naar migratieachtergrond, 2016-2019

Bron: BRP 2016-2019, bewerking DSO/PSO

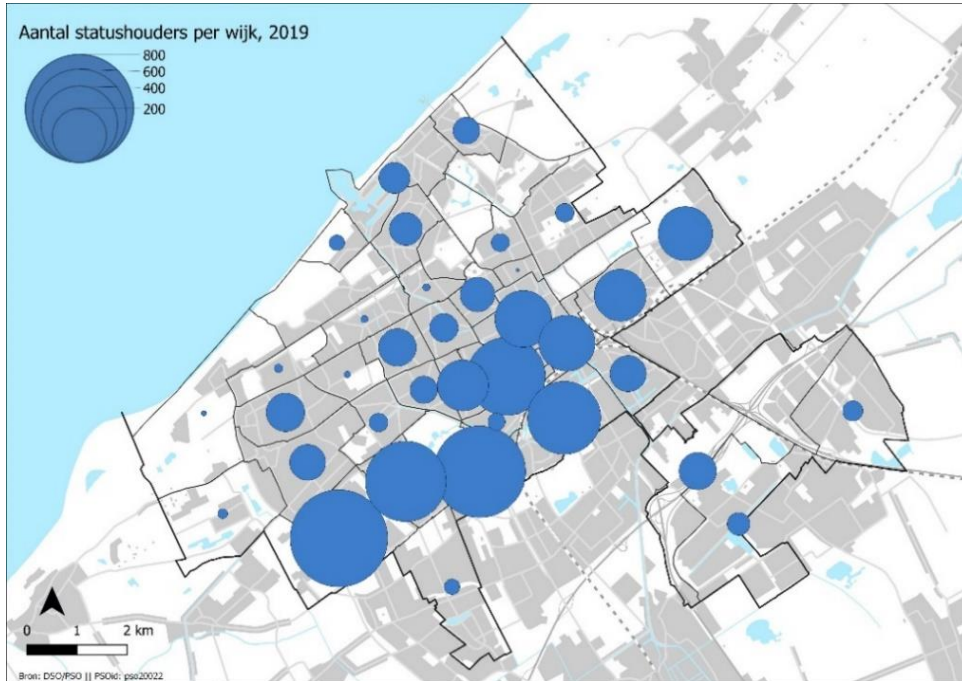
Het aantal huishoudens van statushouders is toegenomen van 1.947 huishoudens in 2016 naar 2.767 huishoudens in 2019. Het grootste deel van de statushouders in Den Haag is alleenstaand (56%), 13% woont samen zonder kinderen, 23% bestaat uit een gezin met kinderen en 9% uit een éénoudergezin.

De statushouders wonen bijna allemaal in een meergezinswoning (89%) waarbij het merendeel woont in een flat (64%), de meeste statushouders huren deze woning van een woningbouwcorporatie (82%). De wijk waar de meeste statushouders wonen in Den Haag is Bouwlust/Vrederust, gevolgd door Moerwijk, Morgenstond, de Schildersbuurt, Laakkwartier en Spoorwijk, Centrum, Stationsbuurt en Mariahoeve en Marlot. Daarbij blijkt dat de verschillende migrantengroepen niet geconcentreerd wonen in een wijk.

⁸ De indeling van de Haagse bevolking naar (migratie)achtergrond is gebaseerd op de CBS-definitie. Bij het afbakenen van personen met een migratieachtergrond staat het geboorteland van de ouders centraal. Bij personen met een Nederlandse achtergrond zijn beide ouders in Nederland geboren. Bij personen met een migratieachtergrond is ten minste één ouder in het buitenland geboren.

Iemand die zelf ook in het buitenland is geboren, behoort tot de eerste generatie, terwijl iemand van de tweede generatie in Nederland is geboren. Binnen de generaties zijn verschillende generatiegroepen te onderscheiden, afhankelijk van leeftijd van binnenkomst en achtergrond van beide ouders. Personen met een migratieachtergrond behoren verder tot een bepaalde herkomstgroepering. De herkomstgroepering van de eerste generatie is hun eigen geboorteland. De herkomstgroepering van de tweede generatie is het geboorteland van de moeder als zij in het buitenland is geboren, anders is dat het geboorteland van de vader.

Figuur 18. Aantal statushouders in Den Haag naar wijken, 2019

Bron: BRP 2019, bewerking DSO/PSO

3.4 Studenten

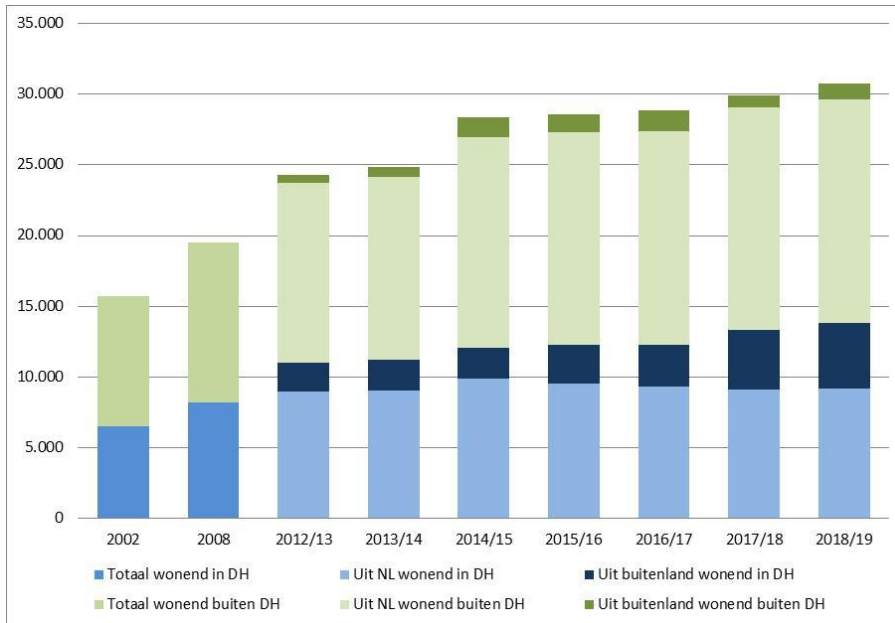
Opleidingen voor hoger onderwijs, en met name universiteiten, vormen sinds de 'democratisering' van het hoger onderwijs vanaf de jaren '60 een belangrijke magneet voor steden. De afgelopen jaren is dat nog versterkt door de internationalisering van het hoger onderwijs. De vestiging van de Leidse Universiteit Campus Den Haag heeft die toestroom voor Den Haag een impuls gegeven.

Het aantal studerenden aan een Haagse hbo- of wo-opleiding is de afgelopen jaren fors toegenomen van 15.700 in collegejaar 2002-03 naar 24.300 in 2012-13 tot bijna 30.800 in 2018-19⁹. Het aantal van hen dat in Den Haag woont (thuis- en uitwonend) is in die periode opgelopen van 6.500 naar 11.000 tot 13.800. Die toename komt de afgelopen jaren voor rekening van de groep internationale studenten (in studiejaar 2018-19 4.600 wonend in Den Haag op een totaal van ruim 5.700).

Daarnaast kent Den Haag nog een forse en in omvang toenemende categorie van 6.900 uitwonende studenten die niet in Den Haag maar elders studeert. Blijkbaar is Den Haag (ook) voor hen een aantrekkelijke woonstad.

⁹ Bron: Landelijke monitor studentenhuysvesting 2019, Kences/ABF

Figuur 19. Aantal studerenden aan Haagse hbo- en wo-opleidingen naar woonplaats

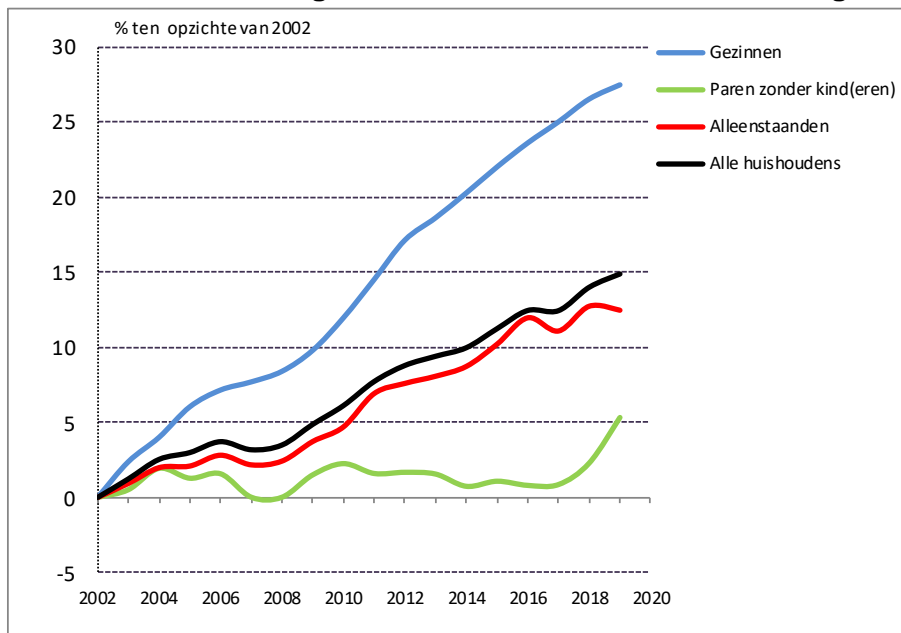

Bron: Jongerenhuisvesting in Beeld, Companen 2002; Van Struyk tot statig, Laagland Advies 2008; Kences/ABF/DUO/Apollo

3.5 Gezinnen

Hoewel de huishoudens in Den Haag in meerderheid uit alleenstaanden en tweepersoonshuishoudens bestaan (47% resp. 23%), is van 2002 tot en met 2019 het aantal huishoudens met kind(eren), de gezinnen, aanzienlijk sneller toegenomen dan het aantal huishoudens zonder kind(eren), namelijk met 27% tot circa 82.500 (figuur 20).

Figuur 20. Relatieve verandering van aantal huishoudens in Den Haag naar huishoudenstype

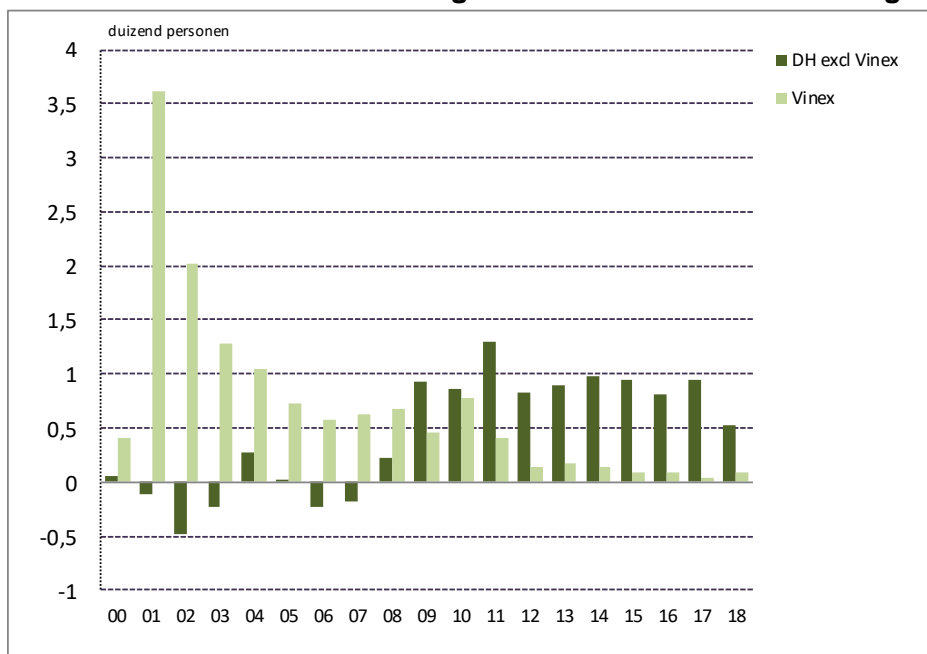
Bron: Gemeente Den Haag, Den Haag in cijfers, bewerking DSO/PSO

Door deze meer dan gemiddelde groei is ook het aandeel gezinnen (licht) toegenomen van 27,8% in 2002 tot 30,9% in 2019. Natuurlijk heeft dit te maken met de suburbane woonmilieus die sinds 1996 op Wateringse Veld en sinds 2002 op de Vinex locatie Leidschenveen-Ypenburg zijn ontwikkeld, met

veel grondgebonden koopwoningen. Daar is de aanwas van gezinnen tot 2009 veruit het grootst, waarbij iets meer dan de helft (55%) van de nieuwbouwbewoners op de Vinex afkomstig is uit Den Haag, ruim een derde uit de regio (34%), en de rest uit overig Nederland (10%) en buitenland (1%). Echter, vanaf 2008 is er ook sprake van aanwas van gezinnen in het 'bestaand stedelijk gebied' van "oud" Den Haag (figuur 21). Deze groei zet zich door. De herstructurering in de vroeg-naoorlogse wijken waarbij kleine huurappartementen zijn gesloopt en veelal grondgebonden huur- en koopwoningen zijn teruggebouwd, heeft hierin een belangrijke rol gespeeld¹⁰. Inmiddels loopt de groei van het aantal gezinnen in de Vinex sterk terug als gevolg van veroudering en het uit huis gaan van kinderen (empty-nest fase).

Wat opvalt is dat heel recent het aantal paren zonder kinderen sterk groeit (figuur 20). Dit komt overeen met de eerder geconstateerde daling van de vruchtbaarheidscijfers waarbij er, sinds de kredietcrisis van 2018, per vrouw minder kinderen worden geboren en uitstel van het krijgen van kinderen valt waar te nemen.

Figuur 21. Toe- en afname van het aantal gezinshuishoudens in Den Haag

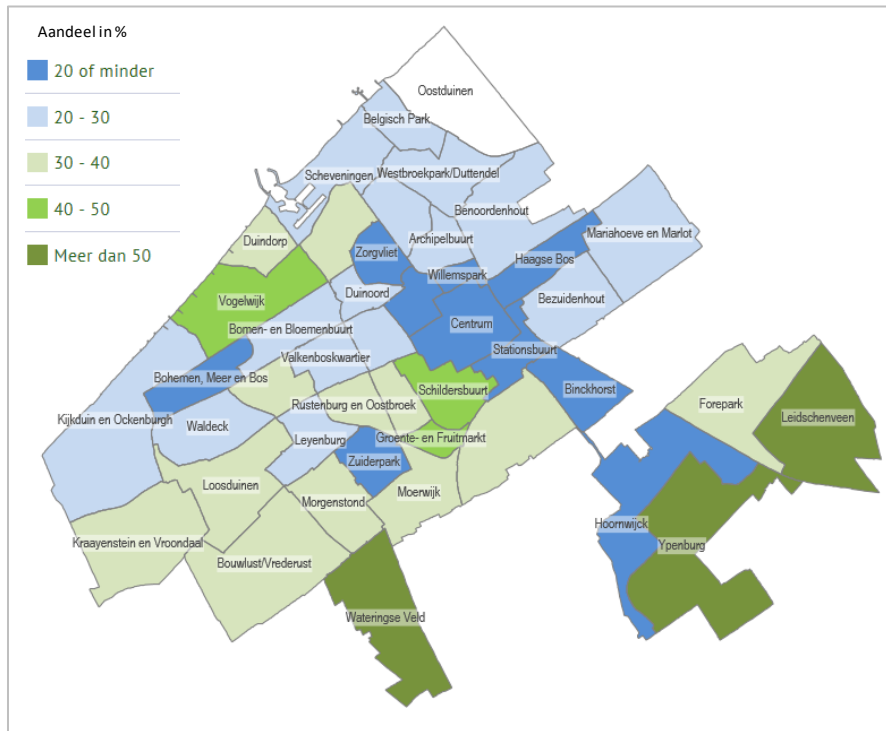

Bron: Gemeente Den Haag, Den Haag in cijfers, bewerking DSO/PSO

Deze aanwas van gezinnen leidt tot een ruimtelijk sterk gedifferentieerd beeld. In de Vinex wijken ligt het (teruglopend) aandeel gezinshuishoudens boven de 50%. Een aantal herstructureringswijken komt ook tot een bovengemiddeld niveau. Daarnaast wonen veel gezinnen langs de kust, in woonmilieus met naar verhouding veel grondgebonden koopwoningen en een sterke woningmarktpositie. In bestaand stedelijk gebied is het aantal gezinshuishoudens sterker dan gemiddeld sinds 2014 toegenomen in de wijken Benoordenhout, Scheveningen, Vogelwijk, Kraayenstein, Mariahoeve en Marlot, Stationsbuurt, Centrum, Bouwlust/Vrederust, Morgenstond en Moerwijk.

¹⁰ Bron: Bewoners van nieuwe woningen in Haagse herstructureringsgebieden en overig Den Haag, 2007-2009 (RIS181974)

Figuur 22. Aandeel huishoudens met kinderen in Den Haag, 2019

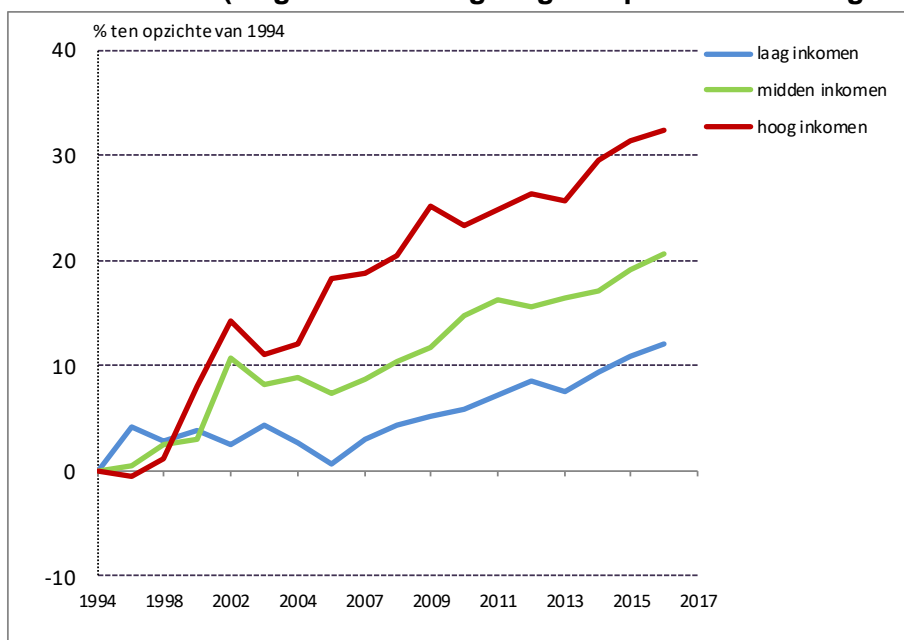
Bron: Gemeente Den Haag, Den Haag in cijfers, bewerking DSO/PSO

3.6 Hoge en middeninkomensgroepen

Uit het laatste Woon Onderzoek Nederland (WoON2018) blijkt dat Den Haag tussen 2015 en 2018 een vertrekoverschot heeft van de middeninkomens zoals afgebakend in de Haagse Woonagenda. Dit laat echter onverlet dat er over een langere periode tot 2016 - volgens de ruimere (statistische) inkomensafbakening van het CBS¹¹ - sprake is van een toename van het aantal midden en hoge inkomens. Den Haag heeft volgens de CBS-afbakening naar verhouding ruim meer lage inkomens dan landelijk en minder midden en hoge inkomens, maar het aantal huishoudens met een midden en hoog inkomen is in Den Haag wel gestaag opgelopen: huishoudens met een hoog inkomen tot circa 40.500 en met een midden inkomen tot ruim 81.000 in 2016. Een toename van bijna 10.000 resp. bijna 13.000 huishoudens vanaf 1994. Ruim 65% van de huishoudensgroei in de periode 1994-2016 bestaat uit huishoudens met een midden of hoger inkomen (figuur 23).

¹¹ Voor de statistische afbakening van de inkomensgroepen 'laag-midden-hoog' hanteert het CBS de landelijk quintielenverdeling. Per definitie hebben landelijk gezien de 40% huishoudens met de laagste inkomen een 'laag' inkomen en de 20% huishoudens met het hoogste inkomen een 'hoog inkomen'. Daartussen zitten de 40% huishoudens met een 'middeninkomen'.

Figuur 23. Relatieve verandering van aantal huishoudens in Den Haag naar inkomen (laag-midden-hoog volgens quintielenindeling CBS)

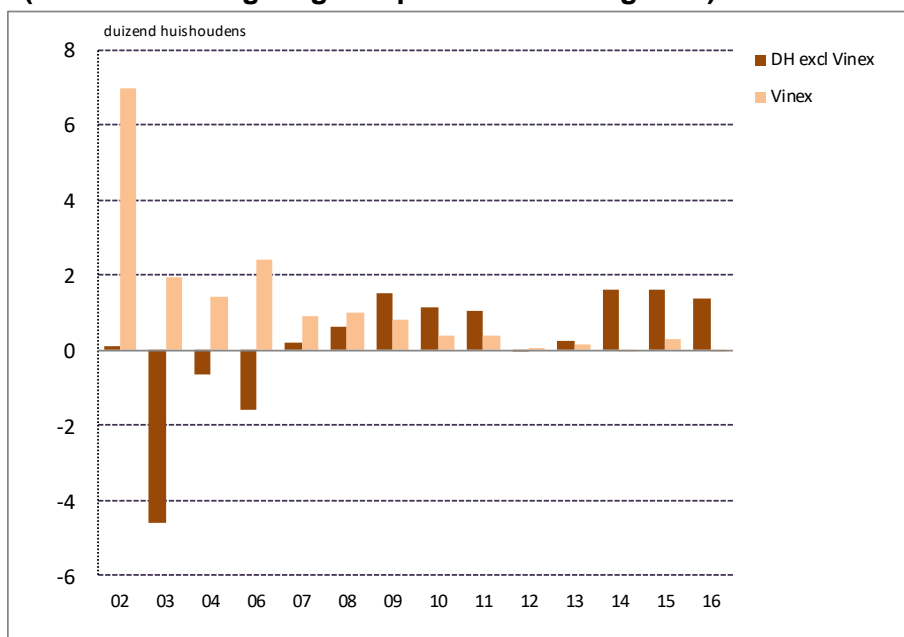

Bron: DHIC/RIO, CBS, bewerking DSO/PSO

Is het aantal huishoudens met een midden- of hoger inkomen in absolute zin fors toegenomen, in relatieve zin is de verandering bescheiden omdat ook het aantal huishoudens met een laag inkomen is toegenomen. Het aandeel hoge inkomens is vanaf 1994 toegenomen van 15,1% naar 17% in 2011 en het aandeel middeninkomens van 33,2% naar 34%.

Voor het aantrekken en vasthouden van de hoge- en middeninkomensgroepen is het gerealiseerde woningbouwprogramma van grote betekenis geweest.

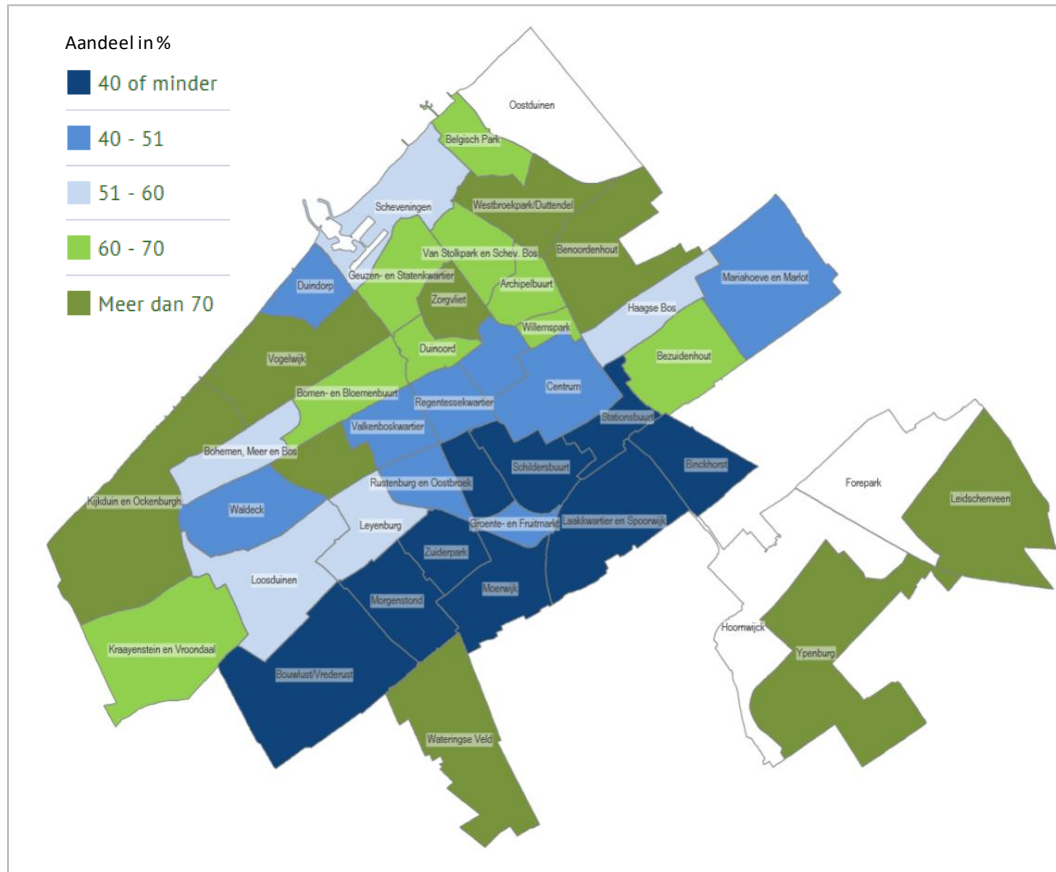
Figuur 24. Toe- en afname van het aantal midden en hogere inkomens (midden en hoog volgens quintielenindeling CBS)

Bron: DHIC/RIO, CBS, bewerking DSO/PSO

In de binnenstedelijke herstructurering en de Vinex-uitleg was dit programma - met een aanzienlijk deel grondgebonden koopwoningen – sterk gericht op de woonwensen van de midden- en hogere inkomensgroepen, voor een belangrijk deel (potentiële) gezinshuishoudens.

Figuur 25. Aandeel huishoudens met midden en hogere inkomens, 2016
(midden en hoog volgens quintielenindeling CBS)

Bron: DHIC/RIO, CBS, bewerking DSO/PSO

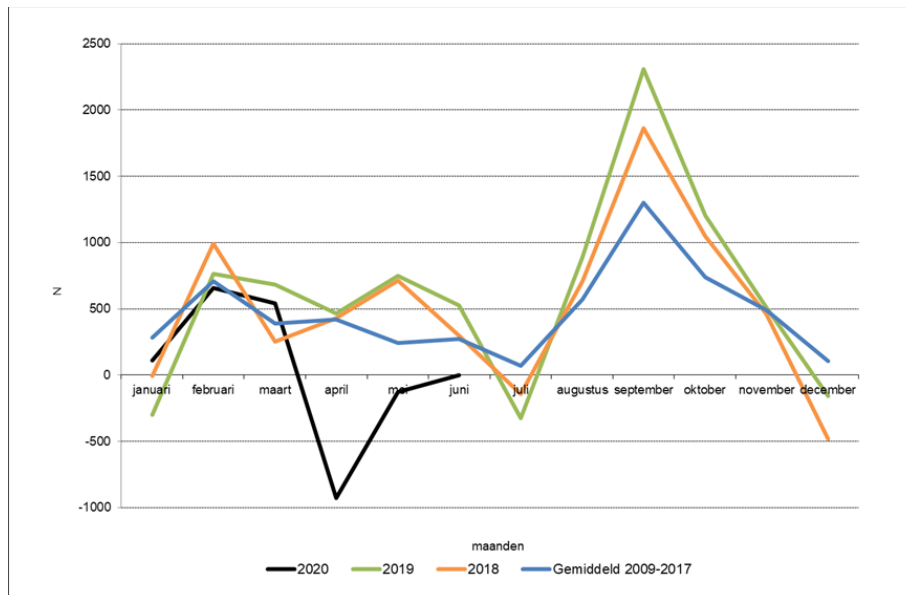
De herstructureringsnieuwbouw heeft vooral midden- en hogere inkomens aan de stad gebonden. De Vinex nieuwbouw heeft ook midden- en hogere inkomens van buiten Den Haag aangetrokken (figuur 24). De economische crisis heeft duidelijk effect gehad op de groei van het aantal midden en hoge inkomens; deze stagneert in de jaren 2012-2013 om vervolgens nagenoeg alleen binnenstedelijk nog toe te nemen. Hoewel de herstructureringsaanpak de van oudsher binnen Den Haag bestaande scherpe ruimtelijke scheiding (segregatie) tussen hogere en lagere inkomens (het zand en het veen) heeft verzacht, is die nog steeds aanwezig. De Vinex-uitleg vormt daarbij een recentere scheidslijn (figuur 25).

4. Roltrap Den Haag

Den Haag lijkt ook een roltrapfunctie te vervullen. Een indicatie hiervoor (en niet meer dan dat) is dat de dominante instroom bestaat uit jongeren (waaronder studenten) en de dominante uitstroom uit dertigplussers (waarvan een deel ook kinderen meeneemt, dus vertrekkers in gezinsverband). De toename van studenten, blijkt ook uit de toename van het aantal inschrijvingen in het BRP in de maand september, het begin van het nieuwe studiejaar (figuur 26). Zoals eerder opgemerkt gaat het daarbij in toenemende mate om internationale studenten.

Figuur 26. Bevolkingsgroei per maand

Bron: maandmonitor bevolking, bewerking DSO/PSO

Tot en met de maand juni is de bevolking van Den Haag licht gegroeid met 260 inwoners. Uit figuur 26 blijkt duidelijk dat de bevolkingsontwikkeling in de maanden april tot en met juni van dit jaar (zwarte lijn) sterk afwijkend zijn ten opzichte van voorgaande jaren. De lagere bevolkingsgroei tot nu toe in 2020 is het gevolg van enerzijds hogere sterftecijfers (COVID-19) en anderzijds teruglopende geboorten (trend) met als resultaat een fors lagere natuurlijk groei (-40%). Een tweede belangrijke groeicomponent van de Haagse bevolking is een vestigingsoverschot vanuit het buitenland. Deze is vergeleken met vorig jaar eveneens sterk afgenomen (-65%).

Of dit consequenties heeft voor de totale bevolkingsgroei in het jaar 2020 zal sterk afhankelijk zijn van de ontwikkeling van het COVID-19 virus en de daarbij behorende maatregelen. Duidelijk is wel dat de verwachting is dat er een stevige economische crisis gaat volgen, maar welke gevolgen dat heeft voor de bevolkingsontwikkeling is nog ongewis; bij de vorige crisis bleef de Haagse bevolking sterk groeien. Die crisis had echter een heel andere oorzaak en achtergrond.

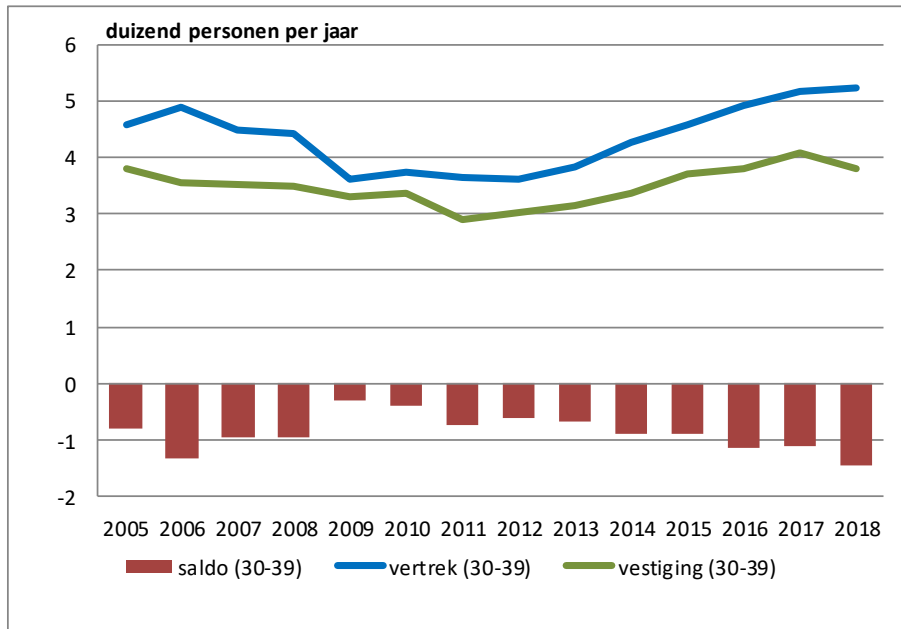
Veel zal afhangen van de duur en de impact van de genomen maatregelen: komen de arbeidsmigranten weer terug naar Den Haag, blijft Den Haag een aantrekkelijke werk- en woonstad voor expats en komen de vele (internationale) studenten weer in september, traditioneel de maand met de sterkste bevolkingsgroei, of blijven de studenten weg? Is er sprake van een trendbreuk?

Dat de dominante uitstroom van dertigplussers in de periode 2005-2014 per saldo slechts een beperkt vertrekoverschot oplevert, komt door de grootschalige woningproductie op de Vinex-uitleglocaties en door de herstructurering (figuur 27). Hiermee zijn veel gezinnen verhuisd binnen de gemeentegrenzen en zo 'blijvend' aan Den Haag gebonden. Vanaf 2008 heeft de kredietcrisis, en daarmee het nagenoeg tot stilstand komen van de woningmarkt, er aan bijgedragen dat de uitstroom nog verder

'opdroogde'. Met het weer gaan functioneren van de woningmarkt valt te zien dat de uitstroom, de roltrapverlaters, weer toeneemt. Dit is in lijn met de constatering van het PBL voor de zes grootste gemeenten van Nederland.

Figuur 27. Binnenlandse vestiging, vertrek en saldo 30-39 jarigen

Bron: Gemeente Den Haag BRP mutatiebestanden 2005-2018, bewerking DSO/PSO

De roltrapfunctie van Den Haag blijkt ook als gekeken wordt naar welke gebieden Den Haag een positief dan wel negatief binnenlands vestigingssaldo hebben. Vanaf 2005 is dit vestigingssaldo afwisselend licht positief en negatief met de G3, altijd negatief met de regio en altijd positief met de rest van Nederland. Kortom de vertrekkers uit Den Haag verhuizen vaker naar de regio. Dergelijke verhuizingen over korte afstand zijn overwegend gerelateerd aan woonmotieven. Verhuizingen over langere afstand zijn veelal gerelateerd aan opleiding, werk of relatie. De instromers vanuit de rest van Nederland zijn jong en staan aan het begin van hun opleiding en werk- en relatiecarrière. De uitstromers naar de regio zijn een stap verder in hun werkcarrière en zitten in de (pré)gezinsfase. Zij verlaten de roltrap Den Haag.

Figuur 28. Binnenlandse vestigingssaldo naar gebieden

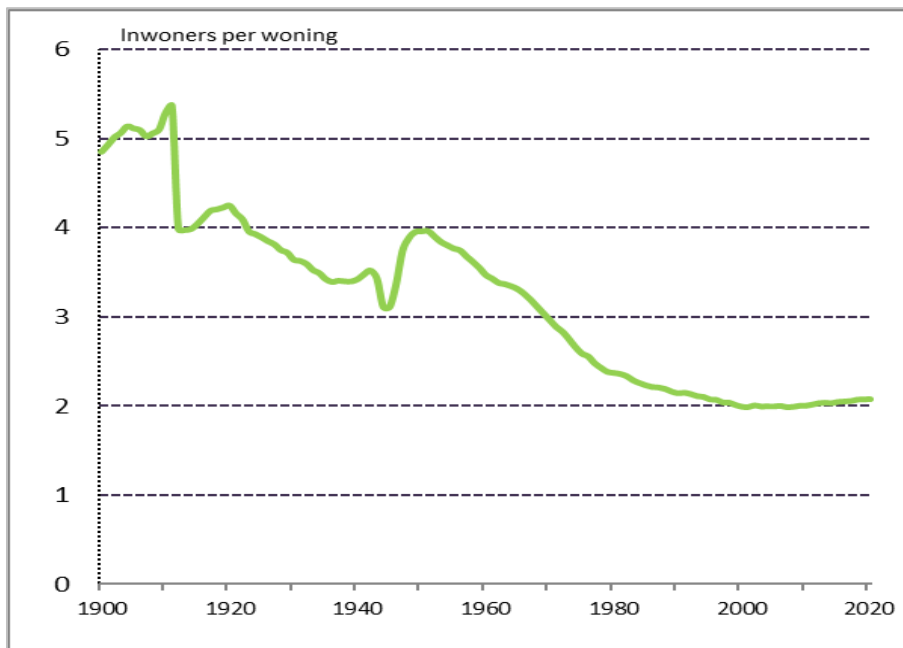

Bron: DHIC, bewerking DSO/PSO

5. Spons Den Haag

Vanaf 2007 groeit de Haagse bevolking harder dan de woningvoorraad. Ook tijdens de crisis - met nagenoeg geen nieuwbouw - bleef de bevolking toenemen. Voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog neemt het aantal personen dat in een woning woont gemiddeld toe, en wel van gemiddeld 1,99 personen per woning in 2007 naar 2,08 in 2020 (figuur 29 en 30).

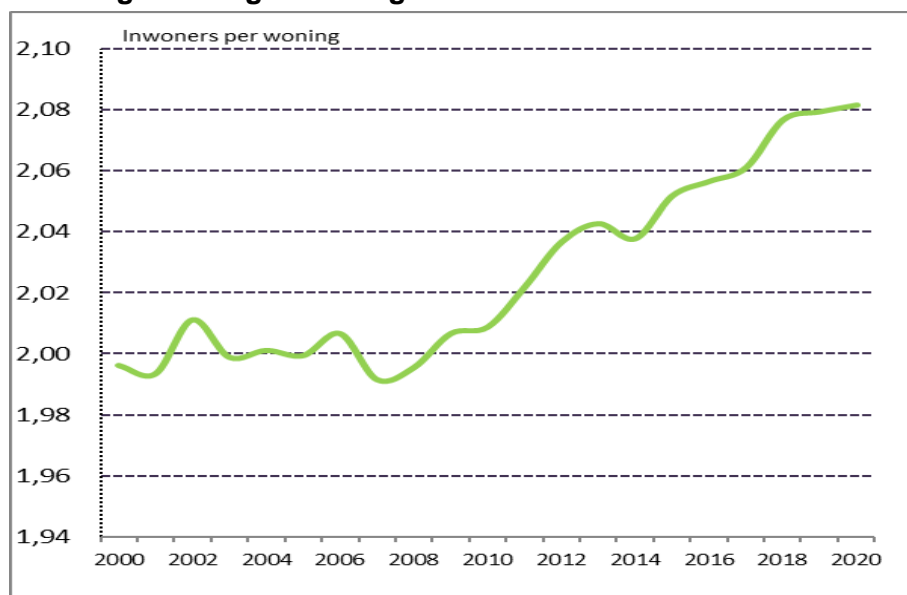
Figuur 29. Woningbezetting Den Haag historisch

Bron: Gemeente Den Haag, Den Haag in cijfers, bewerking DSO/PSO

De woningvoorraad blijkt een forse opnamecapaciteit te hebben, want bij een veronderstelde gelijkblijvende woningbezetting van 1,99 zouden in 2020 bijna 12.000 woningen extra nodig zijn geweest om dan aanwezige bevolking te huisvesten.

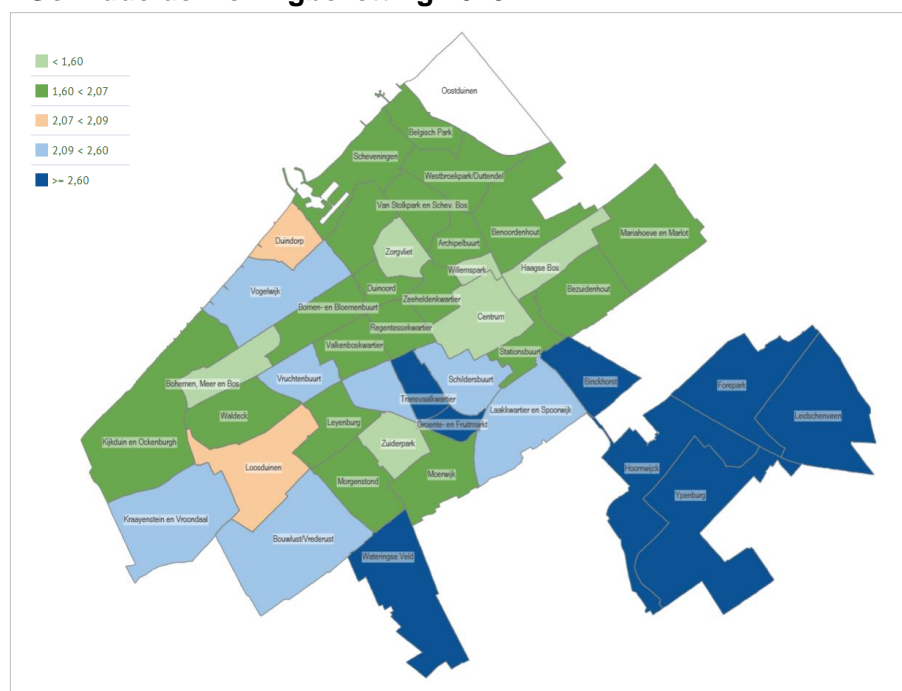
Figuur 30. Woningbezetting Den Haag recent

Bron: Gemeente Den Haag, Den Haag in cijfers, bewerking DSO/PSO

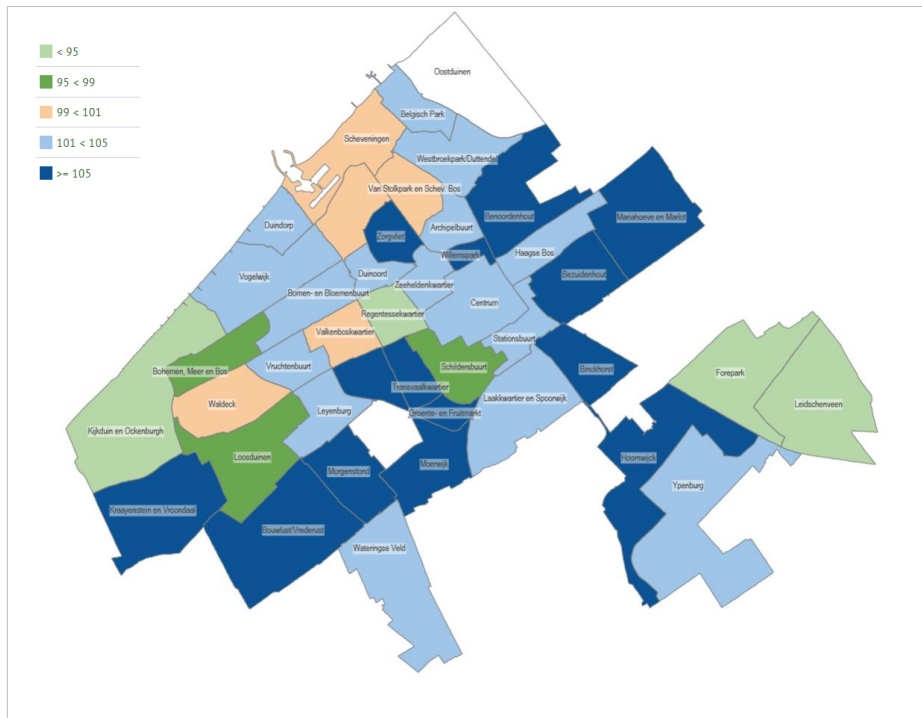
Deze sponsfunctie, de opnamecapaciteit van de woningvoorraad, van de stad heeft een sterk ruimtelijke component. De toename van de woningbezetting doet zich namelijk niet overal even sterk voor. In met name Den Haag Zuidwest en Haagse Hout stijgt de gemiddelde woningbezetting sterker dan gemiddeld. Daarentegen daalt deze in Leidschenveen, Loosduinen, Bohemen, Meer en Bos en Schildersbuurt. Voor deze gebieden geldt dat veel kinderen het huis uit gaan om elders te wonen, werken en studeren.

Figuur 31. Gemiddelde woningbezetting 2019

Bron: DHIC, bewerking DSO/PSO

Figuur 32. Ontwikkeling gemiddelde woningbezetting, 2007-2019 (index 2007=100)

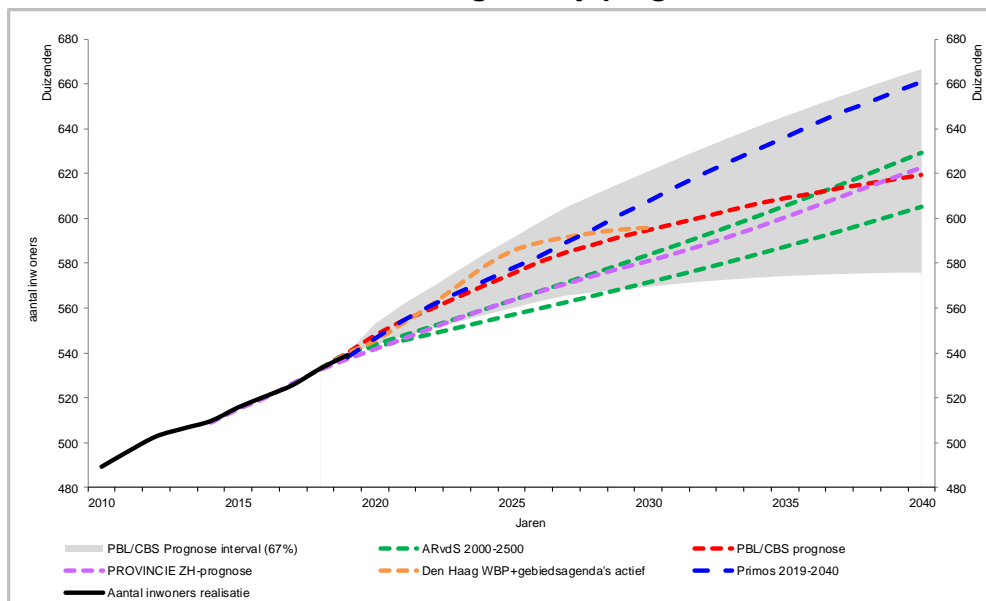
Bron: DHIC, bewerking DSO/PSO

6. Toekomst

Alle prognoses wijzen erop dat de bevolkingsdruk op de Randstad de komende decennia blijft bestaan en dat de trek naar de stad doorgaat¹². Binnen deze context investeert Den Haag in de verdere uitbouw van het internationale profiel, waarmee de instroom van expats naar verwachting wordt gecontinueerd. Het aantal studenten in Den Haag zal volgens de prognose van Apollo/ABF (2019) verder toenemen, onder meer door de snelle expansie van de Leidse Universiteit Campus Den Haag en toename van internationale studenten. Een onzekere factor is de ontwikkeling van het aantal MOE-landers, al is de trend hier wel dat een steeds groter deel van de MOE-landers die in Den Haag blijven er ook een gezin sticht en zich permanent vestigt.

¹² De waarschuwing die het PBL in 2015 in 'De Stad: Magneet, Roltrap en Spons' plaatst bij langetermijnprognoses is echter nog onverkort op zijn plaats: "Of de groei van de steden doorzet, is namelijk lang niet zeker. Immers, de stedelijke groei en ontwikkeling zijn vooral afhankelijk van de keuzes die jongeren en jongvolwassenen maken wat betreft hun huishoudensvorming, hun woonplek en hun arbeidscarrière. Het verleden leert dat die keuzes veranderen door de tijd heen".

Figuur 33. Ontwikkeling Haagse bevolking; realisatie en toekomstige ontwikkeling volgens meest recente verschillende langetermijnprognoses

Bron: Realisatie cijfers Den Haag en bevolkingsprognose Den Haag 2019 ARvds-variant, PBL/CBS 2019, Primos 2019, Provincie Zuid-Holland 2016

In de meest vergaande prognose, de PRIMOS-prognose van ABF (2019), groeit Den Haag naar bijna 608.000 inwoners in 2030 en naar circa 661.000 inwoners in 2040. Volgens de meest recente Pearl-prognose van CBS en PBL (2019) groeit Den Haag gematigder, namelijk naar bijna 595.000 inwoners in 2030 en naar zo'n 620.000 inwoners in 2040.

Volgens de eigen Haagse prognose voor de korte termijn (variant WBP, woningbouwprogramma) van 2019, waarin wordt uitgegaan van de Haagse trendgegevens en het 'harde' Haagse bouwvolume, heeft Den Haag in 2030 596.000 inwoners. De lange termijn varianten komen voor 2040 op een inwonertal tussen de 605.000 en 629.000 inwoners, afhankelijk van de gerealiseerde bouwvolumes. Om die groei te accommoderen volgt de gemeente Den Haag meerdere strategieën: vergroten van de opnamecapaciteit van de bestaande woningvoorraad, transformeren van leegstaand vastgoed naar een woonbestemming, verdichten en herontwikkeling van verouderde bedrijventerreinen.

Per saldo groeit Den Haag qua inwonertal sterk en naar verwachting zet de groei de komende jaren door. Zoals het PBL opmerkt is groei echter geen vanzelfsprekendheid. De toekomstige bevolkingsontwikkeling in Den Haag wordt voor een belangrijk deel bepaald door de toename van de woningvoorraad in Den Haag en de regio, en door de groei van de buitenlandse migratie. Randvoorwaarde is dat Den Haag zelf werkgelegenheid, (hbo- en wo-)opleidingen, voorzieningen en aantrekkelijke en concurrerende woningen en woonmilieus blijft bieden.

COLOFON

Uitgave

Gemeente Den Haag

DSO / Programmamanagement, Strategie en Onderzoek

Juli 2020

Inlichtingen

DSO / Programmamanagement, Strategie en Onderzoek

Richard Vermeulen (070 – 3534039/ richard.vermeulen@denhaag.nl)

Marlies Diepeveen (06 – 50 62 25 97 / marlies.diepeveen@denhaag.nl)

Wim van Bogerijen (070 - 353 4041 / wim.vanbogerijen@denhaag.nl)

Roos Schreurs (06 - 50 05 32 32 / roos.schreurs@denhaag.nl)

De dienst Stedelijke Ontwikkeling aanvaardt geen enkele aansprakelijkheid inzake het gebruik en toepassing van de gepresenteerde gegevens. Afwijkingen in absolute aantallen en % kunnen veroorzaakt worden door afrondingen. Bij gebruik van cijfers is bronvermelding verplicht.